

גליון
באר
הכרשה

נערך ונלקט מתוך תוכן דברי שיחותיו של
מורינו הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א

מקץ - זאת חנוכה

מכון
באר
האמונה

גליון באר הפרשה

להערות והארות,
ובן לכל עניין אחר
ניתן לפנות:
לטלפון 718.484.8136

או לאימייל:
Mail@BeerHaparsha.com

מדי שבוע בשבוע בדוא"ל בחינם

הירשמו היום!

לשון הקודש

באר הפרשה
mail@beerhaparsha.com

אידיש

דער פרשה קוואל
mail@derparshakval.com

אנגלית

Torah Wellsprings
mail@torahwellsprings.com

ספרדית

Manantiales de la Torá
info@manantialesdelatorah.com

צרפתית

Au Puits de La Paracha
info@aupuitsdelaparacha.com

איטלקית

Le Sorgenti della Torah
info@lesorgentidellatorah.com

רוסית

Колодец Торы
info@kolodetztory.com

מכון **ארה"ב:**
Mechon Beer Emunah
1660 45th St, Brooklyn NY 11204
718.484.8136

בארה"ק:
מכון באר האמונה
רח' דובב מישרים 4/2
עיה"ק ירושלים תובב"א
025 688 040

יו"ל ע"י מכון באר אמונה
כל הזכויות שמורות להמכון © 2022

העתקה או הדפסה של הגליון בכל פרמוט שהוא כדי להרויח או לפרסם עסק וכדו' ללא אישור בכתב ממכון באר האמונה הינו נגד ההלכה והחוק הבינלאומי

תוכן הענינים

פרשת מקץ - זאת חנוכה

- א. אל תבטחו בנדיבים - הבטחון בבשר ודם או ב'השתדלות' דוחה ומרחקת את הישועה.....ב.
- ב. מעט צרי ומעט דבש - לא להפריז ולהרבות בהשתדלות.....ח.
- ג. מזמור שיר חנוכה - הזמן מסוגל להתחדשות ולחנוכה 'ביתו'.....ז.
- ד. כי בא אורך קומי אורי - שבת חנוכה.....ט.
- ה. 'זאת' היתה לי - תוקף מעלת האי יומא רבא ד'זאת חנוכה'.....י.
- ו. 'זאת' עשו וחיו - לנצל יום קדוש זה כדבעי.....יב.
- ז. זאת חנוכה אחרי המשח אותו - להמשיך הארות הימים לכל השנה.....יג.
- ח. יתן לכם רחמים - המרחם על הבריות מרחמים עליו מן השמים.....טז.
- ט. שנראה מעלת חברנו - ובזה ישכין שלום.....יז.

פרשת מקץ - זאת הנוכה

אל תבטחו בנדיבים - הבטחון בבשר ודם או ב'השתדלות'
 דוחה ומרחקת את הישועה

בפרשתן (מא א), 'ויהי' מקץ שנתיים ימים' וגו', וביאר
 בזה הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (תורת משה
 סו"פ וישב), בהקדם הביאור במה שנאמר (לעיל מ כג) 'ולא
 זכר שר המשקים את יוסף וישכחהו', שכבר עמדו
 המפרשים על כפל הלשון 'ולא זכר - וישכחהו', ומפרש
 בזה"ל, לא זכרו (שר המשקים) בפיו לדבר ולספר ממנו
 כלל, ועי"ז יצא גם הוא מלבו של יוסף, וישכחהו יוסף
 לשר המשקים ונתייאש כלל מישועתו, ואז אחר היאוש
 והשכחה, אז 'מקץ שנתיים ימים ופרעה חולם', כי שוא
 תשועת אדם ולה' לבד הישועה, עב"ל^ג.

א. נוראות מצינו בדברי ה'אור החיים' הק' זי"ע לבאר הטעם שנאמר 'ויהי מקץ שנתיים ימים', והרי 'אין ויהי אלא לשון צער', ומה צער היה שם, ומבאר, כי באותו שעה רימז הקב"ה לפרעה את בשורת הרעב, על כן כתיב ויהי 'כי הקב"ה כביכול לו צר בצרת עולמו', והדברים נוראיים למתבונן בהם, שהרי עדיין לא החל הרעה בעולם אלא כעבור שבע שני השבע, ורק בישר הקב"ה על הרעב העתיד לבוא, ומה עוד, שאין מדובר בבני ישראל אלא בגויי ארצות, ואעפ"כ הקב"ה כביכול לו צר בצרת עולמו, מעתה קל וחומר בן בנו של קל וחומר כשאיש ישראל שרוי בצער עד כמה הקב"ה נמצא עמו 'באותה צרה'...

ובהאי עניינא, הנה אומרים אנו בברכת 'ועל הניסים' בימי החנוכה - 'עמדת להם בעת צרתם', ויש שביארו הטעם שתקנו חז"ל לשון זו, דהנה איתא בגמ' (סוכה נו:): 'מעשה במרים בת בילגה שהמירה דתה והלכה ונשאת לסרדיוט אחד ממלכי יוונים, כשנכנסו יוונים להיכל היתה מבעטת בסנדלה על גבי המזבח, ואמרה לוקוס לוקוס עד מתי אתה מכלה ממונן של ישראל ואי אתה עומד עליהם בשעת הדחק', והרי ש'קליפת יון' היא להחשיך אור האמונה ולהחדיר דעות כוזבות שאין אתה עומד עליהם בשעת הדחק, על כן תקנו חז"ל בנוסח התפילה 'עמדת להם בעת צרתם' להשריש האמונה שהקב"ה עומד ומשיגח עלינו בשעת הדחק ונמצא עמנו בצרתנו, ועלינו לשרש ולעקור מן המח והלב כל שמץ מחשבת און שכזו.

ב. סיפר הרה"ק רבי דוד משה מטשארטקוב זי"ע אודות הרה"ק רבי אהרן מטיטוב זי"ע נכד מרנא הבעש"ט הק' זי"ע, אשר בתחילה היה 'נסתר' ולא הכירו הבריות ברום מעלותיו הנשגבות, והיה חי בעוני ובמחסור נורא, פעם אחת תקפה עליו הדחקות ביותר, וכבר לא היה יכול לשאת צער בני ביתו העטופים ברעב כפשוטו, ולאחר תפילת מעריב פנה אל ציבור מתפללי בית המדרש ואמר להם, היתכן כדבר הזה, גר ביניכם נכדו של הבעש"ט הק' זי"ע ואינו עוסק בשום מסחר, ואין איש שם על לב לשאול מהיכן ירק זה חי, ואף אחד לא עומד לימינו בעת דחקו... ודבריו הכאובים עשו רושם גדול, ו'נעשה רעש' בבית המדרש, ולא זזו משם עד שקבעו ביניהם כיצד להחזיקו ולהחיותו. לאחר שהלכו כולם לביתם נמלך בדעתו והתחרט מאוד על ששם בטחונו בבשר ודם, ועזב את דרכו בקודש שלא לבטוח אלא בהקב"ה בלבדו, והתפלל כל הלילה מתוך בכי מר כשהוא מתחנן ומבקש מהקב"ה שישכיח מהם כל המדובר...

על פי זה יישב הרה"ק מטשארטקוב את הקושיא הנודעת על הא דאיתא במדרש בריש פרשתן (רבה פט ג) 'אשרי הגבר אשר שם ה' מבטחו' (תהלים מ ה) - זה יוסף, 'ולא פנה אל רהבים', ע"י שאמר לשר המשקים זכרתי והזכרתי ניתוסף לו שתי שנים, ולכאורה תימה רבתי היא מה שאמרו 'אשרי הגבר אשר שם ה' מבטחו זה יוסף', והרי מבואר במדרש עצמו שיוסף 'פנה אל רהבים' וביקש משר המשקים 'זכרתי, והזכרתי', שעל כן נוסף לו עוד שתי שנים לשבת בבית הסוהר. אלא, שאחר שיוסף ביקש עזרת שר המשקים התחרט על כך וביקש מה' ששר המשקים ישכח את הבטחתו להזכיר את יוסף אצל פרעה, וזהו שאמר הכתוב 'ולא זכר שר המשקים את יוסף' כי 'וישכחהו' - יוסף פעל בתפילתו להביא עליו את השכחה, 'וזה הוא הבטחון היותר גדול', על כן שפיר אמרו שאשרי הגבר אשר שם ה' מבטחו זה יוסף.

וללמד יצא על החסרון וההיזק כשאדם שם יהבו ומבטחו בבשר ודם, שלא זו בלבד ש'שוא תשועת אדם' כי אין בידו שום כח להועיל ולהושיע, והרי זה תוחלת לריק בלי שום תועלת, אלא אדרבה אף 'היזק' יש בדבר, כי פעמים שהישועה כבר מוכנת

ומזומנת לבוא, אך מאחר שסומך על אחרים הרי הוא דוחה בזה את ישועתו, ואינו יכול להיחלץ מן המיצר כל זמן שהוא מרגיש 'תלוי' בבשר ודם. וכאשר היה אצל יוסף הצדיק, שרק כאשר נתייאש מלצפות לעזרת שר המשקים 'וישכחהו' - אז הפציעו קרני האורה"

והנה ודאי לא נדרש מאנשים כערכנו לבכות ולהתפלל להקב"ה שבני אדם ישכחו מעמנו ולא יעזרו לנו... אך זאת כן נדרש מעמנו, לא 'לרוץ' אחרי הבריות ולתלות יבנו בהם שהם יסייעו לנו, אלא לזכור שרק הקב"ה הוא הקל המושיע, ולתלות עיניים רק בו ית' (רבי מאיר אומר' להגאון החסיד רבי מאיר שפירא זצ"ל).

ג. ידוע ה'מעשה' על איש פלוני שלמד בכל יום ויום ב'שער הביטחון', וביום מן הימים מצאוהו 'מבטח' את עצמו אצל סוכן ביטוח (אינשורנס), אמרו לו, הרי הינך לומד ב'שער הביטחון', ומה לך בהאי מקום, נענה אותו אוויל, אכן עוסק אני בלימוד שער הביטחון, אך כאן באתי ל'יתר ביטחון'... ומלבד עצם ה'נסילות' בדבריו, אך לעתים אדם חושב לעצמו 'אם לא יועיל - לא יזיק'... אך האמת היא, ש'לא יועיל אלא יזיק ויזיק'... (לא נאמרו הדברים להורות 'הלכה למעשה' שלא לעשות 'ביטוח', אלא גם מי שמבטח את עצמו בתור 'השתדלות', יזכור שה'ביטוח' ביד ה', ואין זה אלא 'השתדלות' גרידא).

ד. איתא ב'אור החיים' הק' בפסוק 'ויהי מקץ שנתיים ימים ופרעה חולם', שבמשך כל השנתיים היה חולם את אלו החלומות בכל לילה, אלא שהיה שוכחם, ורק 'מקץ שנתיים' לחלומותיו זכר את דבר החלום וקרא ליוסף שיפתור את חלומו. וקשה, אם שכח את החלום לשם מה חלם אותו, ומבאר הרה"ק מקאריץ זי"ע (מקץ אות ע"א) עפ"י מעשה שהיה שפעם נסע מרן הבעש"ט הק' זי"ע עם תלמידו רבי מענדיל ה'מגיד מבאר', ויצמא הרב ר' מענדיל למים, אמר לו הבעש"ט - אם יהיה לך 'בטחון' אמיתי בהשי"ת יזמן לך ה' מים, ואכן התחזק ר' מענדיל בבטחון בה', ונזדמן לפניו ערל אחד, וישאלם הערל האם ראיתם כאן ביער 'סוסים', שכן זה כג' ימים אשר אני תר ומחפש אחר סוסי שנאבדו ממני כאן ביער, ושאלוהו האם יש לו מים, מיד נתן להם הערל מים לשותות... לאחר ששתה רבי מענדיל שאל מרבו הבעש"ט - הנה נוכחתי לראות שלא נסע ערל זה הנה אלא בעבורי, אם כן על מה עשה ה' שיסובב כאן זה ג' ימים, ויען הבעש"ט ויאמר, הקב"ה הכין לך מבעוד מועד את הישועה, שאם תבטח בו מיד תוושע, דגדול כח הבטחון שהשי"ת מזמין למלא משאלות האדם קודם שיהיה לו הבטחון כדי שמייד בבטחו בו תבוא הישועה לידו.

כיו"ב היה אצל יוסף, שתחילה בטח בשר המשקים ונענש על כך, אמנם הבורא הזמין מיד את ישועתו, ולכן חלם פרעה שנתיים ימים את 'חלומו' מידי לילה בלילה, כדי שאם יתחזק יוסף בבטחון מיד תהיה ישועתו נכונה לבוא אליו, לגאלו מבית האסורים, ולמנותו משנה למלך מצרים.

ה. פעם נכנס יהודי אל הרה"ק ה'עבודת ישראל' מקאז'ניץ זי"ע ופדיונו בידו, ובכה לפניו שגנבים פרצו לביתו וגנבו ממנו הון ורכוש גדול, אמר לו הרה"ק וכי מה רצונך ממני, יש לי עדים שבאותה שעה שאירעה הגניבה בביתך הייתי כאן בביתי, ולא אני גנבתיך, ומה לך כי באת אלי... אך היהודי המשיך והפציר בו שיושיעו, ואף הגדיל פדיונו במטבע נוסף, נענה הרה"ק ואמר לו, אם תניח פדיון של חמישים זהובים אוכל לעזורך, כשמוע היהודי את דבריו פנה אל זוגתו ואמר, הבה נעזוב את בית הרבי ונלך לזעוק אל ה', כי הוא יושיענו אף בלא פדיון גדול כזה, וממנו נוושע, ויהי כאמרו דיבורים אלו נענה הרה"ק לעברו, ר' איד, הישועה כבר בידך אחר שבאת לכלל הבנה ש'מבלעדיך אין לנו מלך גואל ומושיע'.

בעניין זה מסופר על האחים הקדושים הרה"ק רבי דוד מטאלנא זי"ע והרה"ק רבי יוחנן מראחמיסטריווקא זי"ע ששניהם הנהיגו חצרות, אלא שב' חילוקים היו ביניהם, כי בטאלנא הסתובבו אלפים רבים של חסידים ואנשי מעשה ורבים מהם היו עשירים מופלגים. ואילו בראחמיסטריווקא לא היה מספר החסידים רב - ורובם ככולם עניים מרודים, פעם שאלו את הרה"ק מטאלנא לפשר הדברים שחסידיו עשירים הם ואילו חסידי אחיו מחוסרים פרנסה. ביאר ואמר, הנה בצל קורתני באים חסידים רבים, ובשעה שאחד מהם בא להיכנס אלי בכדי להזכיר את מצוקתו בפרנסה עליו לחכות שעות מרובות עד שיגיע זמנו להיכנס, וגם לאחר שהגיע שעתו אינו שווה בקודש פנימה כי אם שעה מועטת והברכה שמברכים אותו ברכה קצרה היא, ומכיוון שכן יאמר לעצמו, הרי כמעט ולא ברך אותי הרבי, אין לי על מי לסמוך אלא על הקב"ה, והרי הוא נושא עיניו לשמים בבקשת הפרנסה, על כן באה לו פרנסתו בכבוד

הזה - הוא מראה כאלו אותו דבר יש לו ח"ו כח להפעיל זולת הבורא ב"ה, ממילא נפסק מזה הדבר דבקות ושפע של הבורא ב"ה. וזה ששמעתי ממורי הגאון בוצינא קדישא המפורסם מורנו הרב דוב בער זללה"ה, מגיד מישרים דק"ק מעזריטש, פירוש 'וימלוך [וגו']', וימות' (לעיל לו לב-ג) בין ששם אדם הבטחון באיזה דבר, הוא ממליך אותו הדבר על עצמו, ונפסק הבטחון ממנו ית"ש, לכן נגרע פרנסתו, וזהו 'וימות'. אך אל ה' לבדו ישם בטחוננו, ויבחנו במעשיו שכל דבר אין בו כח זולת הבורא ית"ש, אזי מדבק ומקשר כל עניניו בהבורא ית"ש, והוא ית"ש מקור כל הברכות ומקור החיים, אזי שורה בכל מעשיו ועניניו כל הברכות והשפע, כי הוא מדבק כל הדברים באין סוף. עכ"ל.

ומיד חלם פרעה, ותיכף הריצוהו והוציאו אותו מן הבור (כמובן שאין לנו אפילו השנה מועטת וועירה ביוסף צדיקא, אך ללמדנו ארחות חיינו).

ומצינו כבר להדיא ב'חובות הלבבות' (הקדמה לשער הבטחון) שהבטחון בדברים אחרים זולת הקב"ה הרי הוא סיבה להפסד וחסרון, וכלשונו, ואם יבטח על חכמתו ותחבולותיו וכה גופו והשתדלותו ייגע לריק ויחלש בחו ותקצר תחבולתו מהשיג הפצו וכו', ואם יבטח ברוב עשרו יוסר ממנו וישאר לזולתו.

וביותר יתבאר העניין בדברי הרה"ק ה'קדושת לוי' זי"ע (חרושי אגרות על אגרתא דסבי רבי אתונא, שאלה וז"ל, כשהאדם שם בטחוננו באיזה דבר מטובת עולם

גדול. לא כן אצל אחי שחסידי מועטים הם, וכל אחד מהם הצריך לפרנסה נמצא בחדרו זמן מרובה, ובזמן זה הרבי מאזין לקול שוועתו, ומעודדו עד שהחסיד משליך ידו על הרבי וכבר אינו מתפלל ומקווה כ"כ להקב"ה, על כן הוא מתקשה על המחיה ועל הכלכלה (פשוט הדבר שנתן ה' כח ביד הצדיקים לפעול ישועות עבור עם בני ישראל, אבל זכור יזכור שהכל מיד ה' בא לו, ואדרבה כל גדולת הצדיקים הוא עבור דבקותם בה).

ו. נכדו של האדמו"ר מטאלנא זי"ע הזכיר לפניו שמו של אברך שאיבד מקור פרנסתו, פתח ואמר, יהודי צריך להאמין שהקב"ה ורק הוא מפרנס ומזין כל אחד כפי הבנתו. מי ששוכח להאמין בכך פעמים שהקב"ה 'מזכירו' - והרי הוא מנענע את מקור פרנסתו כדי שיזכור מי הוא הבעל הבית האמיתי, והנה, פעמים שמספיק רוח מצויה - נדנדז קל ביותר, וחוזר האדם לאותו מקור פרנסה. פעמים שהאדם אינו מתעורר, והוא בטוח שהוא המפרנס, או הבוס שלו... והרי יש רבש"ע בעולם... הוא המחליט הוא המפרנס, ע"כ מנענע אותו הקב"ה ברוח שאינה מצויה ומאבד כל מקור פרנסתו, או אז מכיר האדם שעליו לשפוך נפשו בתפילות לה', ותתחזק אמונתו ותליית נפשו בבורא עולם, ושוב יכולים להיפתח לו שערי פרנסה. וסיים הרבי לנכדו, אמור לו בשמי שיש אנשים עשירים המתפללים יום ויום על פרנסה טובה, הם אומרים פרשת המן, מתפללים על כך, מקפידים לעשר 'מעשר כספים' כדי להכניס בכך ברכה אל ביתם, כך מצליחים. גם הוא, יזכור מהבורא ויסמוך עליו שיתפלל ויהא בטוח שהישועה אכן תבוא במהרה יותר ממה שחושב, אך שכבר עכשיו יבטיח שימשיך להתפלל ולבקש גם כשיהיה לו מקור פרנסה חדש. ואכן, כך היה, האברך עשה כדברי הרה"ק ומצא בנקל מקור פרנסה חדש ולא שכח הציווי לבקש ולהתחנן (תנחומך ישעשעו נפשי עמוד 749).

ז. כה אמר הרה"ק מסאווראן זי"ע לבאר מה שנאמר ב'פרשת המן' (שמות טז כ) 'ויותרו אנשים ממנו עד בקר ויָרָם תולעים ויבאש', וכבר עמד רש"י שהרי זה 'מקרא הפוך', שכן מתחילה מבאיש ורק לבסוף מתליע, וביאר הרה"ק, דאיתא בספה"ק שמי שהוא 'קמצן' על ממונו מאחר שאינו בוטח בהקב"ה שימלא לו חסרונו אזי שורה עליו שד הנקרא 'תולע', וזהו שאמר הכתוב, שמאחר שאותם אנשים שהותירו את המן מתוך 'דאגת המחר' ולא בטחו בהקב"ה שיפרנס אותם אזי וירום 'תולעים' - נתרוממו עליהם אותם השדים הנקראים תולעים, ועי"ז ויבאש - שהם עצמם הבאישו והסריחו... וכאמרו זאת ירק והגיד בלשון קדשו 'פע, פע, קמצן הוא מסריח'... לעומת זאת מי שיש לו אמונה ובטחון הוא שולט עליהם, וכמו שנרמז בלשון הכתוב (איכה ד ה) 'האמונים עלי תולע' - שמי שהוא מ'האמונים', ר"ל שיש בו אמונה ובטחון אזי הוא 'עולה' ושולט על 'תולע'... (הובא ב'מרגניא דבי רבנו, נ' בשנת תרמ"ו).

ח. מסופר על סוחר אחד שלא נמנה על עדת החסידים, שפעם בהיותו על אם הדרך לרגל עסקיו נתאכסן בבית מלון, ובאישון ליל ביקש ממנו בעל המלון שיואל לעבור לחדר אחר, כי חדר זה יועד מעתה עבור הרה"ק רבי דוד מטאלנא זי"ע המגיע זה עתה לכאן, אותו סוחר, אף שלא היה מבין החסידים התעניין ביותר לראות את דרכי הרבי, ועקב אחר כל תהלוכותיו בקודש, והנה הוא רואה את בעל המלון ובני ביתו מתווכחים ביניהם, ושמע אותם דנים אודות בקשת הרבי שיביאו לו סך מאתיים דינרי זהב (שזה היה כל הכסף שברשותם), עד שנמנו וגמרו להעניק לו

'ולא פנה אל רהבים', ע"י שאמר לשר המשקים זכרתי והזכרתי ניתוסף לו שתי שנים. וביאר רבינו בחי' (ריש פרשתן) שבוודאי לא בא לומר שאין לו לאדם להשתדל לישועתו אם בפרנסה אם בשאר עניינים, דאדרבה יש חיוב על כל אדם להשתדל כל חר בדיליה, אלא, הוונתה, שאחר שקיים השתדלותו יאמין שהישועה עצמה תבוא לו משמים, ולא ע"י השתדלותו - וממילא יסמוך עצמו רק על ה' לברו. בן נמי גבי יוסף הצדיק, וודאי שהיה עליו להשתדל ולבקש משר המשקים שיוכירהו, אלא שלא היה לו לסמוך ב'סיבה' זאת, רק להאמין ולבטוח בה' לברו, וכיוון שכפל לאמר 'זכרתי והזכרתי', הראה בכך שסמך על זכירה זו^ט, ולכן השאירוהו עוד שנתיים ימים בבית האסורים. וז"ל הרבינו בחי'. ואין לו לתלות תקותו בהשתדלותו רק בהקב"ה, והוא שאמר

ועפ"ז מבאר הא דאיתא בגמ' (גיטין ז.) 'אם רואה אדם שמוזנותיו מצומצמין יעשה מהן צדקה', ולכאורה קשה 'מה נשתנה מצוה זו מכל שאר מצוות שבתורה', ומדוע דווקא 'צדקה' היא ה'סגולה' לפרנסה בהרחבה. ומבאר, כי כאשר מפזר מעותיו בנדיבות לב 'נמצא מראה בפועל שאינו שם בטחוננו במעותיו, ואדרבה שם בטחוננו בהש"ת', ועי"ז מתדבק בו ית', 'ומכאן זה שורה הברכה, ובכל אשר יפנה יצליח ויתרבה נכסיו עד מאד'. ועל כך נאמר (משלי יא כד) 'יש מפזר ונוסף עוד', שהמפזר צדקה בנדיבות לב מתוך שמשים בטחוננו במי שאמר והיה העולם ולא בכספו ובמעותיו - נוסף לו עוד.

מעט צרי ומעט דבש - לא להפריז ולהרבות בהשתדלות איתא במדרש בריש פרשתן (רבה פט ג) 'אשרי הגבר אשר שם ה' מבטחו' (תהלים מ ה) - זה יוסף,

את המעות כולם. תיכף חרה אפו של אותו סוחר על הרבי הדורש ומבקש מחסידיו סכומים אדירים ובפרט שזה כל ממונם. לאחר מכן ראה איך שהרבי יוצא עם משמשו אל חצר גינת הבית, ומראה באצבעו בחצר, ואומר, מקום זה ראוי להקים עליו אורווה לסוסים, ומקום פלוני נאה הוא לבנות בו קרעטשמע (בית מרחץ), וכך המשיך ומנה עסקים שונים שאפשר לבנות בחצרו של בעל האכסניא, כשמוע הסוחר דיבורים אלו שהיו משונים בעיניו גברה פליאתו ביותר על הנהגת הרבי. לאחר מלאת כמה שנים, הזדמן שוב אותו סוחר לאכסניא זו, וראה שבאותה פינה בה הצביע הרבי על יעודו לסוסים, אכן קמה וגם ניצבה אורווה גדולה ובה סוסים אבירים למכביר, ובצד השני של החצר יש קרעטשמע כדברי הרבי, ומכל דברי הרבי לא נפל דבר. מיד כראותו כל זאת, לא יכל לעצור בנפשו ושם תיכף את פעמיו אל עבר בית הרבי שבטאלנא ואמר לו, הנה אותך ראיתי צדיק בדור הזה, שהרי ראיתי שלא נפל דבר מפיתכם ארצה, אולם ברצוני להבין מדוע לקח הרבי מעמם את כל ממונם עד הפרוטה האחרונה, הסביר לו הרה"ק מטאלנא, הנה לבעל המלון הלז וזוגתו היתה קצובה מן שמיא עשירות מופלגת, אך היה חסר להם בעבור זה תפילה בהכנעה, מכיוון שהיו בוטחים בכל מאודם בסכום גדול זה של המאתיים זהובים, עד שהיה זה להם כמין עבודה זרה, וכל אימת שהגיעו לשעת הדחק ניחמו את עצמם בזה שרכוש גדול מונח להם בבית גנום, ולא היו מתפללים מתוך שברון לב והכנעה לבורא העולם, לכך לא יכול היה השפע הרב לבוא אליהם, כי אף השפע שקצוב לו לאדם אינו יורד להאי עלמא כי אם ע"י התפילה, אך עתה לאחר שלקחתי מעימם את כל ההון ועושר, לא נותר להם כי אם לבטוח בהש"ת, להאמין בו בכל לב ובכל נפש, ולהתפלל בהכנעה גדולה, ועיניך הרואות את כל השפע הרב שבא להם על ידי הכנעתם ותפילתם.

ומן העניין להביא לשון נפלא של הגה"ק ה'נודע ביהודה' בספרו דרושי 'אהבת ציון' (דרוש ה ד"ה א"י מטבע) 'הנה כל המטבעות, חדשים וגם ישנים, אשר הם עובר לסוחר כולם הם עגולים, ואפשר הוקבע מתחלה מקדמת דנא לעשות המטבעות עגולים לא על תמונה אחרת, לרמז (שכסף הוא) דבר עגול מתעגל ומתגלגל, ואין לו תקומה במקום אחד, והוא גלגול החוסר החוזר בעולם, לרמז שלא יהיה עיקר בטחוננו של אדם על עושרו' (עיי"ש בהמשך דבריו).

ט. ידוע שהגר"ח מבריסק זצוק"ל שאל פעם את הגר"ש שקאפ זצוק"ל (הובא בחשוקי חמד נדה מג.) כמה זמן היה נשאר יוסף בבית האסורים אם היה אומר רק פעם אחת 'זכרתי'. השיבו הגר"ש, שעפ"י ההגיון היה נשאר רק שנה אחת - הגע בעצמך, אם על פעמיים נשאר שנתיים אמור מעתה שעל פעם אחת היה עליו להישאר רק שנה אחת, אמר לו הגר"ח, לא כי, אלא לא היה נענש כלל, כי פעם אחת היה עליו לומר מחובת ה'השתדלות', אך מכיוון שכפל השתדלותו ואמר - 'זכרתי והזכרתי', הראה בזה שאף הראשונה הייתה מחמת ש'סמך' על בקשתו, ולא בתור השתדלות גרידא, לכן נענש על כל 'זכרון וזכרון', (פשיטא שאין לנו השגה ביוסף הצדיק ובמדרגותיו, אלא שלמדנו בא).

ולברוא יש מאין, אין לו להשתדל בדרך הטבע בדבר שהוא צריך לאחר זמן דאינו נחוץ כ"ב, ו(רק) בעת שיצטרך אל הדבר ולא שלח הקב"ה נס או ישתדל בדרך הטבע. וכן מצינו בדברי חז"ל (עי' סוטה מה:): מי שיש לו מזונות היום ואומר אשתדל על מזונות מחר הרי זה מקטני אמנה, וכן מבואר בש"ס (ביצה טו:). אבל הלל מדה אחרת הייתה לו שהיה אומר ברוך ה' יום יום, דהיינו שהיה לו בטחון חזק ולא השתדל להשאיר מיום ליום. אבל מי שאין לו בטחון חזק בהקב"ה אז משתדל בעת שיכול להרוויח הרבה להמציא מרף לביתו על כמה זמנים, כי ירא שמא אח"כ לא ימצא להשתדל בדרך הטבע, ובטחון אין לו על הקב"ה.

ולפי"ז כך היה חטא יוסף, שבשעה שפתר חלומו לשר המשקים עדיין היה שלושת ימים להוצאת שר המשקים מבית הסוהר, אם היה יוסף שם בטחוני בהקב"ה לא היה לו להשתדל ולבקש תיכף בעת הפתרון

דוד (תהלים סב ו) 'אך לאלוקים דומי נפשי כי ממנו תקוותי' - כלומר לא בהשתדלותי.

כלל הדברים, שאסור לו לאדם להרבות בהשתדלות יתר על המידה¹, באופן מטורף ומבוהל, שבוהה הנו מראה שעיקר תקוותו וסמיכתו היא על אותו מעשה השתדלות. ודוגמא לדבר הוא מה שמצינו בדברי הגה"ק רבי שלמה קלוגער זי"ע (אמרי שפר מאמר לחנוכה) שכתב על דברי המדרש הללו בזה"ל, והקשה היפה תואר וכי אסור לאדם להשתדל בדרך הטבע ולסמוך על הנס, אדרבה הרי אמרו יכול ישב אדם בטל ת"ל וברכתך בכל אשר תעשה עי"ש. לפענ"ד דוודאי צריך אדם להשתדל בדרך הטבע ואין לסמוך על הנס, אך היינו דווקא בשעה שהוא צריך לאותו דבר אז אין סומכין על הנס רק ישתדל בדרך הטבע, אבל אם אינו צריך עכשיו ממש לדבר זה רק לאחר זמן - מי שיש לו בטחון חזק בהקב"ה - שיש ביד הקב"ה לשרד הטבע

י. וכבר מילתנו אמורה ש'הזמן גרמא', ימי החנוכה הקדושים, להתחזק במידת הבטחון, שהוא מעיקרי עבודת הימים, ומ'תקפו של נס', שלא זכו החשמונאים לנסים ונפלאות אלא בזכות ביטחונם בבורא, ומרומז בשמם כי מתתיהו ובניו כהנים היו, ו'כהן' בגימטריא כמנין 'בטחון' (ע"ה), וכשאנו נתדבק בדרכיהם גם אנו נזכה לנסים ונפלאות בזמן הזה (ליקוטים חדשים יו"ל תרפ"ד, ד"ה לחנוכה).

העיד הגאון רבי יוסף היילפרין זצ"ל (ממנטשסטר, בספרו מעדני יוסף - זכרון שמואל), שראה בכת"י שהיה כתוב 'מקבי' עם אות קו"ף (וכן אתא בצרור המור פר' ואתחנן בשם 'מגילת חשמונאים'), והוא ר"ת מ'עולם ק'וינו ב'ך י' (שם השם - הוי"ה), וכלומר, שזאת חרטו החשמונאים על דגלם, את הבטחון בה', ורק לכן לא חששו ויצאו 'מעטים' ו'חלשים' להלחם כנגד 'רבים' ו'גיבורים' ואכן ניצחום.

יש אומרים שלכן נהגו לומר מזמור 'יושב בסתר' אחר הדלקת הנרות (ומקורו מהרמב"ן, עיין בספר זכירה ועוד) ללמד שעיקר העבודה בימים אלו היא האמונה והבטחון, דהנה חז"ל (שבועות טו:) כינו פרק זה 'שיר של פגעים', ואמרו ועד היכן - עד כי אתה ה' מחסי עליון שמת מעונך.

ומה נמלצו דברי ה'אבודרהם' (סדר התפלה למוצ"ש) דלכן אין אות זי"ן בכל פרק 'יושב בסתר', כי הבוטח בה' אינו זקוק לכלי 'זיין' ואויביו נופלים תחתיו ומתבטלים ממנו כל הפגעים רעים ומרעין בישין.

וכך ביאר בספר 'החינוך' (מצוה תקי"ב) 'ופירוש פגעים, כלומר שאמירת אלו המזמורים תועיל לשמור מן הנזיקין וכו'. שיש בהם דברים יעוררו נפש היודע אותם לחסות בשם יתברך ולהשים כל מבטחו, ולקבע בלבבו יראתו ולסמוך על חסדו וטובו, ומתוך התעוררות על זה יהיה נשמר בלי ספק מכל נזק'.

ואגב אורחא, כתב בספר 'זכר דוד' (מאמר ג פרק צא), מצות חנוכה יכולה היא שתגן כמו שהיתה מגנת המנורה מן הפורענות, ואולי מפני כן כתב הרב 'אמתחת בנימין' (בדף ח), וסגולה ג"כ בכל פעם שידליק בכל לילה שיאמר למנצח בנגינות ושיר של פגעים ג"פ, והאומרו ז"פ בכל לילה מובטח שינצל מכל מיני ליסטים ואויבים ומקטרגים בזה השנה. יא. ובזה יתבאר מה שמצינו בפרשתן ששלח יעקב אבינו עם השבטים לתת ל'משנה למלך מצרים' 'מעט צרי ומעט דבש נכאת ולוט בטנים ושקדים' (מג יא), ולכאורה אם רצה למצוא חן בעיניו למה שלח לו רק מעט, אך היינו טעמא, שלא רצה יעקב אבינו כי אם לצאת ידי חובת ההשתדלות, לפיכך הסתפק במתנה מועטת של 'מעט צרי ומעט דבש' (נתיבות שלום בראשית עמ' רסא). ואת עיקר כוחותיו השקיע בתפילה לה', כמו שכתוב בסיפא דקרא (פסוק יד) 'וא-ל-ש-ד-י יתן לכם רחמים לפני האיש'.

לאביו שבשמים, וזוכר את התפקיד שלמענו נשלח לעולם הזה, ובר בבר יש בו גם מדת השבחה דקדושה - 'לשבוך את העבר המחלישו ומרפה ידיו'². והן הן ב' העניינים שבנינים נקרא כן ללמד על שתי ה'מעלות'. מצד אחד, 'אסף אלוקים את חרפתי', וכפירוש רש"י 'הכניסה במקום שלא תראה', ללמד שצריך 'להעלים' את ה'חרפה' והמכשול רח"ל, שלא יעמדו כנגד עיניו וח"ו יתבוסס בהם מתוך צער עד כדי יאוש הגמור³. ולאיך, מלשון 'מוסיף והולך' להורות על התחדשות תמידית, ומחמת שהיו לו שתי מידות אלו, שבחה במקום שאמרו לשבוך, וזכירת העתיד ומה שצריך לזכור על כן נקרא בשם 'יוסף'.

ולפי זה יש לבאר נתינת השמות מנשה ואפרים, כי 'מנשה' מורה על מדת השבחה, וכמו שאמר 'כי נשני אלוקים' שהוא לשון שבחה, והיינו ללמד על הצורך לאחוז במדת השבחה במקום המצטרך, ואילו 'אפרים' עניינו לזכור את העתיד ותוספת החיות מתוך התחדשות שעי"ז עושה פירות ומתקיים בו 'כי הפרני'.

והזמן גרמא, ימי החנוכה⁴, להתחדש⁵ כנשר נעוריו⁶, מבלי להביט לאחוריו⁷, אלא יתאזר בגבורה ויתמלא ברוח חיוזק, כי ה' יהא בעזרו ובסעדו⁸.

משר המשקים, אלא היה לו להמתין עד יום השלישי בעת שיצא שר המשקים מבית האסורים אז יבקש ממנו להזכירו לפני פרעה, אף שאולי לא יכנסו אז כ"כ דבריו באוזניו כמו עכשיו בעת שפתר לו - שאז יכנסו דבריו יותר באוזניו, מ"מ רווח והצלה לפני הקב"ה ממקום אחר, ומדוע היה צריך לבקש עוד קודם ב' ימים קודם, ולכך כיוון שהקדים יוסף עצמו ב' ימים מקודם לכן נענש בב' שנים יום לשנה, כמו שנענשו המרגלים ארבעים שנה יום לשנה. עכ"ל.

מזמור שיר חנוכה - הזמן מסוגל להתחדשות ולחנוכה 'ביתו' בפרשתן (מא נ-נב), 'וליוסף יולד שני בנים וגו', ויקרא יוסף את שם הבכור מנשה כי נשני אלוקים את כל עמלי ואת כל בית אבי, ואת שם השני קרא אפרים כי הפרני אלוקים בארץ עניי, וביאר בזה הרה"ק ה'שם משמואל' זי"ע (תרע"ו) כי הנה מצינו ביוסף שנקרא כן מפני ב' סיבות וטעמים. א. על שם 'אסף אלוקים את חרפתי' (לעיל ל כג). ב. 'לאמור יוסף ה' לי בן אחר' (שם כד). והיינו טעמא כי מצד אחד כל עניינו של 'יוסף' הוא להוסיף תמיד חיות והתלהבות מתוך התחדשות, מתוך זכירתו את מקור מחצבתו הנעלה, שהוא בן

יב. נודע ביאורו של הרה"ק ה'בת עין' זי"ע (ראה ד"ה א"י ראה) במאמר חז"ל (תמיד לב). 'איזהו חכם הרואה את הנולד', כי העושה תשובה הרי הוא כקטן שנולד דמי, ו'חכמת החיים' של יהודי להתחדש תמיד ולראות עצמו כנולד היום. וממילא אין מקום ל'עבר' - שהרי הוא כאדם אחר לגמרי.

רמז לדבר יש למצוא במה שאמר דוד המלך ע"ה במזמור ב' שבתהילים (פסוק ז) 'ה' אמר אלי בני אתה אני היום ילדתיך', לרמז, שגם אם עומד עתה בפרק ב' - עדיין אני היום ילדתיך, ויכול להתחדש כקטן שנולד ממש... הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע ביאר הטעם שיצר הרע נקרא 'כסיל' והרי למראית העין אינו כסיל כלל... כי כל אומן נקרא על שם מלאכתו, כמו 'בנאי' שנקרא כן מאחר שהוא בונה בניינים וכיו"ב, ועל דרך זה, 'מלאכתו' של היצר הרע הוא לעשות כסילים... להכניס באדם רוח שטות וטפשות ועי"ז מעבירו על דעת קונו, ומשום כך 'זכה' לשם כסיל. ואף אנן נעני ונאמר, כי מהאי טעמא ממש קראו חז"ל ליצה"ר בשם מלך זקן וכסיל, על שם אומנותו לעשות את הבריות ל'זקנים' (שיביטו על עצמם כמי שאין להם כבר תקוה)...

יג. מעין הדברים ביאר בספר 'טעם ודעת' (להגר"מ שטרנבוך שליט"א) במה שמצינו בלידת בנימין, דכתיב (לעיל לה יח) 'ויהי בצאת נפשה כי מתה ותקרא שמו בן אוני ואביו קרא לו בנימין, מפני מה שינה יעקב את שמו לבנימין' ולא קיים את ה'צוואה' האחרונה של רחל בנתינת השם 'בן אוני', אלא כי שם זה הוא מלשון צער ואנינות, ולא זו הדרך להתאבל תמיד, אלא צריך להתחזק ולהתנער מעפר, על כן קרא שמו 'בנימין' המורה על 'חיוזק' כי ימין שהיא החזקה והמתגברת.

יד. וכן מצינו גבי נס חנוכה שקבעו חכמינו את שמונת ימי חנוכה בגלל הנס של הנרות, ולכאורה צריך ביאור, וכי לשמחה מה זו עושה' שהרי בפירוש איתא בגמרא (ע"ז נב:) שהיוונים שקצו את אבני המזבח ופרצו י"ג פרצות בבית המקדש (ועיי' מדות פ"ב מ"ג), ואם כן כיצד שמחו ב'שמחה רבה' על שזכו להדליק את המנורה והרי מראהו של

באר הפרשה - פרשת מקץ - זאת הנוכה

בית המקדש היה מלא ב'סימני החורבן' בכל עבר ופינה. אלא ביאורו, כי אדרכה, חובת האדם לשמוח עם האור שהוא מצליח להדליק עכשיו, אף אם הוא עדיין בשפל המצב, מ"מ ישמח במצוה בעידנא דעסיק ביה (ובד בבד יקבל על עצמו שבעתיד יוציא את כל הלכוך ממקום הקדוש), ומכל מקום אל יפריעו לו מחשבות על העבר את שמחת הנפש בעת קיום המצוה.

והוא מעיקרי המצוות בחנוכה, ורימזו כן המגיד מטריסק זי"ע (מגן אברהם, חנוכה ד"ה איתא בגמרא מאי חנוכה) בדבריהם (שבת כא:): 'כ"ה בכסלו יומי דחנוכה תמניא אינון, דלא למספד בהון', שבבוא האדם לחנך עצמו ולהתחדש, עיקר עבודתו - דלא למספד בהון, שלא יצטער ויתאבל על שום דבר בעולם, רק ילמד מן החשמונאים שלא שמו על לב על העבר והתחדשו עצמם על ידי הדלקת נרות המנורה, ובזה עוררו את הניסים והנפלאות.

טו. בדרך צחות אמרו בפסוקים בפרשתן (מא נג-נד) 'וְתַכְלִינָה שבע שני השבע... וְתַחְלִינָה שבע שני הרעב', והנפקא מינה בין תיבה זו לזו - שאותיותיהם שוות, זולתי אות ח' וכ' המתחלפות ביניהם. והנה האות ח עומדת על ב' רגליה, ואילו האות כ שוכבת, והיינו כי כאשר האדם משכיב עצמו ונותן לייאוש לשלוט עליו ואינו עושה מאומה להמשיך בדרכו, זה גופא 'סוף וכילוי' דרכו, והיינו 'ותכלינה'. משא"כ המעמיד עצמו על ב' רגליו ואינו מתפעל אלא ממשיך בדרכו על זה אמרו 'ותחילנה' - שבזה עצמו נולד מחדש ופתח לעצמו פתח לשוב ולהתרומם.

צדיקי הדורות (כע"ז בתפארת שמואל חנוכה אות לו) רמזו בהא דקיי"ל (סי' תרע"א ס"ו) שמצות נר חנוכה למעלה משלושה טפחים, דהן אמת שאף מי שכבר נמצא 'למטה מעשרה' - בדיוטא התחתונה, בידו להתעלות בימים הללו ולהגיע למקום גבוה מעשרה, מכל מקום אסרו חכמים להדליק בתוך שלשה סמוך לקרקע משום לבוד וכארעא סמיכתא דמיה. והיינו שעל האדם לעשות את המוטל עליו ולפתוח פתח כדי להתעלות, וכאשר הוא עצמו יתרומם מעט להיות 'למעלה משלושה' יזכה שהקב"ה יגביהו הרבה, אבל אם ישב בחיבוק ידים ובאפס מעש ולא ידליק בתוכו את ניצוץ הקודש, אזי לא יועילו לו כל הנרות שידליק, שהרי הוא כמי שענינו עצומות, היאך יועיל האור להזריח שמשו.

כיו"ב רימזו הרה"ק ה'דמשק אליעזר' זי"ע במנהג ה'דריידעל' (סביבון), דלכאורה יש לתמוה, למה נהגו לכתוב ולחרוט בר"ת על 'דריידעל' קטן נ"ס ג'דול ה'יה ש"ם - לשם 'פרסומי ניסא', והרי עדיף היה לתלות מודעות בראש חוצות ובו יכתב באותיות 'קידוש לבנה' כל ענין הנס, ואז יהא 'פירסום ניסא' גדול יותר, אלא מכאן, שעדיף 'דריידעל' קטן ובמילים של ראשי תיבות כשהוא מסתובב ואינו נח, יותר ממודעות גדולות העומדות דומם על מקומן ואינן עושות כלום, כי זה כל האדם לעשות ולפעול כפי כוחו ולא לנוח, אלא יעבוד ויפעל כפי כוחו ושוב אין חילוק מה יהיו התוצאות, רק אל ישב באפס מעש.

וכך היה אומר הרה"ק הבית ישראל לדקדק בלשון הגמ' 'וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהיה מונח בחותמו של כהן גדול', הרי שכל הנס היה על ידי שבדקו, אבל אם היו יושבים ומצפים לירידת שמן מן השמיים לא היו מוצאים אותו פך שמן ולא היו זכאים לנס...

טז. ובזה ביאר הרה"ק ה'שם משמואל' זי"ע (שם) הטעם שנעשה הנס ב'נרות', כי תכונת הנר וטבעו להוסיף תמיד תוספת חדשה (כדאיתא בברכות נג), ובא להורות על עניין ההתחדשות להיות תמיד מוסיף והולך...

יז. ידוע שהיוונים גזרו 'כתבו לכם על קרן השור שאין לכם חלק באלוקי ישראל', וביארו בזה על פי מה שאמר הרה"ק הר"ב מפשיסחא זי"ע (שפ"א אבות דף כג) לבאר את הלשון 'כשור לעול', כי השור החורש בשדה לעולם לא יעמיד עצמו להביט לאחוריו, האם הצליח בחרישה או העלה חרס בידו, ותמיד 'ענינו לנוכח יביטו' - לחרוש עוד כברת ארץ, ועוד כברת ארץ ללא לאות, בכי האי גוונא ממש יש לנו לעסוק בתורה ועבודה, שלא להביט לרגע אחד לאחורינו לראות מה העלינו בידינו, אלא לילך בדרך העולה בית קל יומם ולילה ערב ובוקר וצהריים.

וכנגד זה נלחמו היוונים, שהם לא יכלו לסבול את עבודת בני ישראל 'כשור לעול' - שלא להביט לאחוריהם הן על העליות והן על הנפילות, כי ידעו שעבודה כזאת מונעת את האדם מייאוש, כי ממה יתייאש אם אינו מתבונן בנפילותיו, ובמה יתגאה אם לא ראה את עליותיו, ועל כן אמרו לבני ישראל - 'כתבו לכם על קרן השור שאין לכם חלק באלוקי ישראל', היינו שימנעו את עצמם מלעבוד את 'אלוקי ישראל' כדרכו של השור שאינו מביט אחור. רמז לדבר, כי 'עברייני' נוטריקון עבר יון, כי זו קליפת יון להביט אל העבר ולבוסס בבז' ועי"ז יתקצצו כנפי רוחו ולא יהא בו כח להתחדש אלא תמיד יהא עברייני...

יח. וכך רמז לה הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (תרס"א ד"ה איתא במדרש תצוה) בלשון הכתוב (דברים כח א) 'ונתנך ה' עליון על כל גויי הארץ', 'עליון' אותיות 'על יון', כי עתה הוא שעת הכושר להתרומם מכל קליפת יון.

כי בא אורך קומי אורי - שבת חנוכה

בה אמר הרה"ק רבי חנוך העניך מאלכסנדר זי"ע (חשבה לטובה חנוכה) 'די גיטע יודען זאגען ('צדיקים' אומרים) ששבת זה הוא שבת גדול' י, שבו ניתן להשיג ביותר את האמונה הבהירה בהשי"ת. ומבאר טעם הדבר, כי בכל שבת יש התגלות אלוקית, ומפורש אמרה תורה (שמות לא יג) 'אך את שבתותי תשמורו וכו' לדעת כי אני ה' מקדשכם', והרי שביום השב"ק יש ביד כל יהודי לזכות 'לדעת' ולהשיג את האמונה שיש בורא ומנהיג לבירה.

וכן הוא הדבר גם בחנוכה, וכדחזינן שאנשי כנסת הגדולה תיקנו להוסיף בתפילות של חנוכה 'מסרת גבורים ביד חלשים, ורבים ביד מעטים, וממאים ביד טהורים, ורשעים ביד צדיקים, וזדים ביד עוסקי תורתך', ולכאורה צ"ב, בשלמא אומרו 'גיבורים ביד חלשים, רבים ביד מעטים' ניהא, שיש בזה שבה מיוחד על נס גדול שעשה עמנו הקב"ה, כי בדרך הטבע מנצחים המרובים והגיבורים, ואילו כאן ניצחו החלשים והמעטים, אבל מאי האי דקאמר 'טמאים ביד טהורים, ורשעים

ביד צדיקים, וזדים ביד עוסקי תורתך', וכי משום שהם טמאים ורשעים הנם קרובים יותר לנצחון מצד הטבע עד שיש מקום להודאה מיוחדת על כך, רק הובא בספר אחד ['קדושת לוי'] לפרש, דתרי מילי נינהו ולא רישא סיפא, כי בתחילה מודים על נס הנצחון ע"י חלשים ומעטים, ובסיפא מודים שהרשעים חזרו בתשובה ונעשו צדיקים, וכן טמאים נעשו טהורים וזדים נהפכו להיות עוסקי תורתך, 'כי מגודל התגלות האלוקות שהיתה בימים ההם חזרו רבים למוטב ועשו תשובה'. והנה התעוררות זו מתעורר בכל שנה ושנה בימים ההם בזמן הזה, ולכן בחנוכה אפשר לבשר ודם להאמין במי שאמר והיה העולם. וממילא כאשר 'שניהם באים כאחד'², ומצטרף קדושת שבת וקדושת החנוכה הרי בוודאי שהיא 'שבת גדול' כא.

וכך אמר הרה"ק רבי ישראל מרוזין זי"ע משמיה דאבוה הרה"ק רבי שלום שכנא מפרוהוביטש זי"ע, שכל השבתות עד שבת חנוכה הן בבחינת 'והארץ היתה תוהו ובוהו' (לעיל א ב), אבל מכאן ואילך נאמר 'ויאמר אלוקים יהי אור ויהי אור', שמתגלה האור של

והוסיפו לפרש בדרך זה גם מה שנאמר (תהלים קיג ז) 'מאשפות ירים אביון', כי 'אביון' הוא אותיות 'אב יון', והוא על דרך שנאמר (להלן מה ח) 'וישימני לאב לפרעה', ופירש רש"י 'לחבר ולפטרון', והיינו גם מי שהוא אב יון - חבר ופטרון ושקוע באשפות טומאת יון רח"ל עד שהוא 'אבי אבות'... אף עליו ייאמר 'מאשפות ירים אביון' - שיזכה להתעלות עד שיהא מרומם מעל יון.

יט. הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע רמז לשב"ק דנא במה שאומרים בזמר לכה דודי 'התעוררי התעוררי כי בא אורך קומי אורי', אורך - היינו אור כ', ומרמז על נר שבת שמצוותו גם למעלה מעשרים אמה, ואילו אורי - היינו אור י', מרמז על נר חנוכה שמצוותו למטה מי' טפחים, ובהצטרפות ב' האורות כאחד הרי מי ידמה לאותו אור עליון ונשגב, על כן התעוררי, התעוררי...

כ. תוספת מעלה ויתרון בהאי שתא כשמצטרף קדושת ראש חודש לקדושת שבת וחנוכה, וכך איתא ב'בית אברהם', הרה"ק מקאז'ניץ אמר כי בשבת חנוכה שחל בר"ח הוא בחינת ראש השנה ששלשה ספרים נפתחים, שקורין בג' ספרים, ומתתיהו בגי' ראש השנה. עכ"ל.

וכן הובא ב'אמרי פינחס' השלם (לארבע פרשיות) שכשמוציאים שני ס"ת גדול האור, וכשמוציאים ג' ספרים אזי האור גדול מאד.

כא. מעשה בחסיד אחד שנסע לשהות בצלו של הרה"ק רבי אשר מסטאלין זי"ע בשבת ראש חודש חנוכה, בצהרי יום השבת נרדם על הספסל בבית המדרש, אלא שמפעם לפעם התעורר וקרא בהתרגשות אה, שבת, שבת, שבת, וחזר לנמנם לעוד כמה דקות ושוב התעורר ואמר בהתרגשות אה, שבת חנוכה, ולאחר כמה דקות התעורר שוב משנתו ואמר אה, שבת ראש חודש, ויהי כאשר ראהו הרה"ק ה'בית אהרן' זי"ע שהיה אז עלם צעיר, קרא מיד לאביו הרה"ק מסטאלין שיבוא עמו לבית המדרש ויראה את שנתו של חסיד זה, ואכן כראות הרבי את החסיד הביט בו לזמן ממושך ואז הפטיר 'אוי שלאפט ער ווי א יוד' (כלומר, כך צריך יהודי לישון). והנה אף מי שמרגיש שאין לו השגה בהנהגות אלו, מכל מקום ידע עד כמה השרישו חסידים הראשונים את המועדים וזמנים בעצמותיהם, ואף בעת שנתם זכרו והתרגשו מקדושת הזמן, וממילא אין שום חידוש איך נתעלו מהאור הגדול של 'שבת חנוכה'.

עמי עוד יום אחד, קשה עלי פרידתכם, והרי בפרשת אמור הסמיכה תורה את חג הסוכות לציווי הדלקת המנורה, דכתיב בתריה (ויקרא כג ב) 'ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור', ובדרך רמז מביא ה'רוקח' (ריש הל' חנוכה) שלכן קבעו שמונת ימי חנוכה דומיא דחג הסוכות שאף הוא שמונת ימים, אמור מעתה, שזאת חנוכה דומה בטעמו לשמיני עצרת, ואם אמרו על שמיני עצרת בזוה"ק (ח"ג לב.) ובהווא חדוותא לא משתבחי במלכא אלא ישראל בלחודייהו (באותה שעת שמחה, לא נמצא אצל המלך כי אם בני ישראל עצמם), ומאן דיתוב עם מלכא, ונטל ליה בלחודיה, כל מה דבעי שאיל ויהיב ליה (והיושב עם המלך לבדו יקבל כל אשר ישאל מאתו), אף על זה היום נאמר כן - כל מאי דבעי שאיל ויהיב ליה.

ומתאמרא בשם צדיקים שקדושת יום זה היא כמו יום הכיפורים, כי כבר איתא מהגר"א (על תיקוני זוהר) שחז"ל קבעו לומר הלל שלם בשמונת ימי חנוכה כנגד שמונה ימים בשנה שהיו צריכים לומר הלל שלם ואין גומרים בהם את ההלל, ובאו אלו ומשלימים על אלו, ואלו הם ח' הימים - ששה ימי פסח שאין גומרים את ההלל (שהיה לנו לומר בהם הלל השלם, אלא שבשש"פ אין אומרים מטעם (מגילה יז) 'מעשי ידי טובעין בים ואתם אומרים שירה', ואף בכל חוה"מ כן, עי' מ"ב ת"צ סק"ו), וראש השנה ויום כיפור שאין אומרים מטעם 'אפשר מלך יושב על כסא דין, וספרי חיים וספרי מתים פתוחין לפניו, וישראל אומרים שירה' (ר"ה לב:), ומשמע שם שבלא 'תשובת' ספרי חיים וכו' היה לנו לומר הלל שלם בר"ה ויוה"כ. השתא נמצא שששה ימים הראשונים של חנוכה משלימים לימי הפסח, יום ז' דחנוכה משלים לראש השנה, וזאת חנוכה היא כנגד יום הכיפורים.

וכבר הבאנו את דברי המהר"ל (נר מצוה ח"ב) שהנהגת העולם בחנוכה היא למעלה מדרך הטבע, דבהנהגת הטבע מצינו רק מספר שבע, כמו שבעה ימי שבתא ועוד, וכל הגבוה ממנין שבע הוא למעלה מדרך הטבע, ומאחר דחנוכה הוא מספר שמונה, על כן כל השפעתו עלינו הוא - ניסים ונפלאות למעלה מדרך

השבת על ידי נרות חנוכה (מרגניתא דבי רבנן) פרשת בראשית, בשם מי ששמע מפ"ק של הרה"ק מרוזין ז"ע).

'זאת' היתה לי - תוקף מעלת האי יומא רבא דזאת חנוכה' ונתנה תוקף קדושת היום כי גדול היום לאדונינו, ואשר הוא עיקר ותוקף ימי האורה, הניסים והנפלאות של חג החנוכה, וכדאיתא בבית אהרן (מב.) וז"ל, פתח ואמר, עיקר הגם ביום השמיני, הגם שבכל שבעה היה הגם מ"מ עיקר הוא השמיני שהוא למעלה מהשבעה, וכפי שאומרים העולם על גם דער נס איז איבער דער וועלט (הגם הנו למעלה מכללי העולם).

הגה"ק מאוסטרובצה זי"ע אמר, שהנה כבר היה זאת לעולמים שגר ידלוק שבעת ימים, וכמו שמצינו בשרה אמנו שדלק הנר מערב שבת לע"ש, אמנם שידלק שמונה לא מצינו אלא בחנוכה, ואכן, כשדלק הנר ביום השמיני או נגלה לעיני כל שהוא גם שלא כפי סדר ההנהגה ומעל דרך הטבע, ובא זה ולימד על שאר הימים שהכל הוא 'מנין שמונה', אך עכ"פ זאת חנוכה' עצמו ודאי הוא תוקף הגם.

עוד הוכיחו זאת צדיקים מסדר קריאת התורה, שבכל ימי החנוכה קוראים מעניין הנשיאים, ואילו בזאת חנוכה קוראים בפר' 'בהעלותך את הנרות' שהוא ממש מעניינו של יום - הדלקת נרות, ללמדנו שהעיקר הוא ביום זה. הוסיף ה'שפת אמת' (תר"מ ד"ה א"ז) כי הנה בכל יום קוראים סדר ההקרבה של נשיא אחד, ואילו ביום השמיני קוראים סך כל הקרבנות, 'קערות כסף שתים עשרה וכו', ללמדנו שביום האחרון נכללים בתוכו כל הארות הימים שעברו.

והפליגו צדיקי הדורות נוראות בקדושתו, הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (חנוכה תר"מ ד"ה א"ז) מבאר, שזאת חנוכה הוא כ'שמיני עצרת', דהנה אמרו חז"ל (הובא ברש"י ויקרא כג לו) שנקרא 'עצרת' - כי 'עצרת' אתכם אצלי, כמלך שזימן את בניו לסעודה לכך וכך ימים, כיון שהגיע זמן להפטר, אמר, בני בבקשה מכם עכבו

כב. ולפי זה הרווחנו ליישב קו' הבית יוסף (תר"ע), שאכן מצד הדין היה לקבוע רק שבעת ימי חנוכה, דהנס היה רק שבעת ימים, אך הקב"ה מבקש מאתנו עכבו עמי עוד יום אחד נוסף על השבעה ימים, וביום 'זאת חנוכה' מתייחד קוב"ה עם כנסת ישראל בינם לבין עצמם בייחוד עליון ונשגב, ואין המקטרגים והמשטינים רשאים להיות שם באותה שעה, וממילא ממלא קוב"ה לישראל כל משאלות לבם לטובה ולברכה.

הטבע, ולפי"ו אפשר לומר החיבה יתירה נודעת לו לזאת חנוכה שהוא יום השמיני של חנוכה, ונמצא שאז הוא שמיני שבשמינית, המורה על כפילות ההנהגה למעלה מן הטבע, גבוה מעל גבוה²¹.

ובן פירש הרה"ק מהר"ש (הראשון) מבאבוב זי"ע בפסוק (תהלים ק"ח כג) 'מאת ה' היתה זאת היא נפלאות בעינינו', שהיום השמיני המרומו בתיבת 'זאת', מוכן ומזומן לפעול דברים שהם בבחינת 'נפלאות בעינינו', וכמו שאמרו צדיקים שאפשר למשש בידים את ההנהגה הניסית הנשפעת מלמעלה ביום גדול וקדוש זה²².

ידוע בשם המקובלים - שבכל יום מימי חנוכה מתעוררת מדה אחרת משבחי הקב"ה שאומרים בברכת 'יוצר אור' (בתפילת שחרית) 'פועל גבורות, עושה חדשות, בעל מלחמות, זורע צדקות, מצמיח ישועות, בורא רפואות, נורא תהלות, אהון הנפלאות', הרי שמונה,

כג. כתב הרה"ק ה'בני יששכר' זי"ע (מאמרי חודשי כסלו טבת מאמר ב ז) 'מרגלא בפומייהו דרבנן רבותינו כת הקודמים, אשר בחנוכה יש מקום לעורר פקודת עקרים ועקרות כעין ראש השנה, הנה לדעתי עיקר הסגולה ביום האחרון הנקרא פני כל זאת חנוכה', שבכח יום זה לפקוד עקרות (הרה"ק רבי אהרן מבעלזא זי"ע היה חוזר על דברים אלו בשולחנו הטהור בזאת חנוכה, וכן נהגו כמה צדיקים)

סיפר הרה"ק ה'חקל יצחק' זי"ע שאביו הרה"ק ה'אמרי יוסף' זי"ע המתין שנים רבות לאחר נישואיו לזש"ק ולא נפקד, באחת השנים ב'זאת חנוכה' הזכירה אמו את עצמם לטובה לפני הרה"ק ה'דברי חיים' זי"ע, לא ארכו הימים ולתשעה חודשים נולד להם בן למזל"ט.

עובדא ידענא באברך שכעבור שש שנים מנישואיו הודיעו הרופא (בתקופה שלפני חנוכה) שאפסו סיכויי מלהוליד זש"ק, ויהי בליל שבת חנוכה בעודו מזמר 'מנוחה ושמחה' האיר ה' עיניו בתיבות 'קום קרא אליו יחיש לאמצ'ך', שעדיין לא השקיע כראוי בתפילה, ומאחר שמתקרב יום זאת חנוכה ישקיע בזאת ובוודאי תבוא ישועתו, וכן עשה, בליל זאת חנוכה גמר פעמיים את התהלים הוא ובני ביתו, וכמעשהו בלילה כן עשה ביום שגמר את התהלים אחר התפילה הוא ובני ביתו, ואכן... לתקופת השנה מיום אל יום נולד להם בנם הראשון, וכהיום הוא אב לו' בנים ובנות ללא ראיית פני הרופא אפילו פעם אחת.

עוד זאת מסוגל יום זה ביותר לפרנסה טובה ומזוני רוחי, וכמו שרימז הרה"ק ה'אמרי נועם' זי"ע (זאת חנוכה) בפסוק (דה"י א' כט יא) 'לך ה' הגדולה (זה יום א' דחנוכה), והגבורה (יום ב'), והתפארת (ג'), והנצח (ד'), וההוד (ה'), כי כל בשמים ובארץ, והמתנשא לכל לראש (ו'), לך ה' הממלכה (ז') והעושר והכבוד' זה זאת חנוכה, שאפשר לזכות ביום זה לשפע רב של פרנסה ועשירות, וגם שאר ימי חנוכה מסגולים לעשירות, וכמו שכתב ב'ערוגת הבושם' (פרשת ויגש) לרמז כן מן הפסוק (בראשית מה ה) 'כי למחיה שלחני אלקים לפניכם', שלחני ר"ת ל'הדליק נר ש'ל ח'נוכה ש'מונת ימים, שאם מדליק הנרות כל שמונת ימים זוכה למחיה ולפרנסה בריווח.

עוד כתב ה'אמרי נועם' (סוף יום ז' דחנוכה) כי 'בנים פרנסה' עולה כמנין 'זאת חנוכה' (497), ללמדנו שהזמן גרמא לפעול בבני ובמזוני.

וב'חסד לאברהם' (זאת חנוכה) להרה"ק רבי אברהם מראדאמסק זי"ע מביא, שיום זה מסוגל לעורר את הגאולה השלימה, כדכתיב (במדבר ז פד) 'זאת חנוכת ביום המשח אותו', 'המשח' מלשון משיח בן דוד, לרמז שהוא הזמן המסוגל למהר ולהחיש גאולתנו ביום זה.

ואחרים נתנו רמז כי ר"ת של 'משיח' הוא 'מ'דליקין ש'מונת ימי ח'נוכה', ובא ללמד שבימי חנוכה יש ניצוץ מאורו של משיח, והזמנים נעלים ונשגבים ביותר, וכאשר הגידו צדיקי הדורות רמז לדבר בלשון הכתוב (תהילים קלב ז) 'ערכתני נר למשיחי', וצריך רק להתחזק שלא תיפול עליו תרדמה גדולה ועמוקה חלילה (ראה בזרע קודש ליל א ד"ה וכן).

כד. פעם נכנס יהודי אל הגאון ה'חזון איש' זצ"ל, והתאונן בפניו על מצבו הדחוק בענייני פרנסתו, והוסיף ואמר, שזקוק הוא לנס גדול כדי שיצליח לפרוע חובותיו ולחזור לדרך המלך, ולא בכך יומא מתרחיש ניסא, נענה החזון"א ותיקן אותו כך 'לאו, בכל יומא מתרחש ניסא', היינו שלא כן הוא, ויכול האדם לזכות לנס. וב'זאת חנוכה' תרווייהו איתנייהו ביה, חדא שאפשר לזכות לניסים בכל העניינים, ועוד כי בזמן זה אין טבע כלל, וכל עניני העולם מתנהלים למעלה מדרך הטבע, ואז הנס גופא בדרך הטבע.

באר הפרשה - פרשת מקץ - זאת חנוכה

'זאת' עשו וחיו - לנצל יום קדוש זה כדבעי

מיהו צריך לזכור את שני הצדדים, וכפי שאמרו צדיקים שמצד אחד אומרים בהתפעלות 'זאת חנוכה', היינו שאפשר להרגיש ולראות את הניסים והנפלאות הנשפעים ביום זה כי הוא עיקר החנוכה, אולם לאורך גיסא יפרש בניחותא 'זאת חנוכה', ותו לא, והיינו שהימים חולפים ועוברים, ולא יתחרט למחר שלא ניצלו כדבעי.

על כן, 'זאת' עשו וחיו, להזדרז כל אחד י לקחת לידו כל איש את ספר התהלים בידו ביום גדול ונשגב

זהנה מתנה זו מורה על האהבה רבה שיש להשי"ת אל ישראל עמו, וכמו שרימו ה'ישמח ישראל' (חנוכה אות נג) בפסוק (תהלים מא יב) 'בזאת ידעתי כי חפצת בי כי לא יריע אויבי עלי', בזה שהבורא נתן לנו 'זאת חנוכה' ניכר גודל האהבה והרצון שחפץ השי"ת בעמו ישראל, ועלינו מוטלת החובה לנצל את הזמן כדבעי, כדי 'שלא יריע אויבי עלי', בימים ההם ובזמן הזה.

כה. הגה"צ רי"ש אונגאר זצ"ל גאב"ד 'חוג חתם סופר' (ב"ב) היה אומר משם רבו הרה"ק ה'ויגד יעקב' מפאפא זי"ע, שלפעמים בהגיע יום זאת חנוכה עורך האדם חשבון הנפש ונופלים בלבו מחשבות עצבות ויאוש, בראותו שלא מילא כראוי את הזמנים הקדושים בימים אלו, אמנם, על זה אמרינו ליה, התגבר בשעה זו לדחות מחשבות פסולות אלו, כי 'זאת' חנוכה, עדיין עומדים אנו בתוקפן של ימי החנוכה - עדיין אפשר לפעול נשגבות. זאת ועוד כי 'הכנעה' זו גופא היא תכלית ימי החנוכה, וזהו 'זאת חנוכה', להביא את האדם לידי שפלות וענוה (אבל לא לעצבות ויאוש ח"ו). ויזהר שלא יתקיים בו חלילה (תהלים צב ז) 'איש בער ולא ידע וכסיל לא יבין את זאת', להיות כשוטה וכסיל שאינו מבין ומנצל את גודל הזמן של 'זאת' חנוכה, ומחמת חוסר ידיעה נותן ליום זה לעבור מבלי להתאמץ למלא אסמיו בהשפעות טובות, אלא 'לו חכמו ישכילו זאת' ויבינו סגולתו של יום גדול וקדוש זה להתחזק ולומר 'בזאת אני בוטח'. כו. נודע מאמרו של הרה"ק מרוזין זי"ע (עירין קדישין השלם) מה שהצדיקים יכולים לפעול בראש השנה ויום הכיפורים יש ביד כל יהודי פשוט לפעול בזאת חנוכה.

יש שביארו את הענין כי אין נצרך כהיום הזה להביא את הניסים והנפלאות אלא הם מוכנים ועומדים בשמי מרום, על כן סגי בתפילת כל יהודי פשוט להוציאם מן הכח אל הפועל.

מעשה היה בחסיד המפורסם רבי בן ציון אוסטרובער זצ"ל, אשר המתין כעשר שנים לפרי בטן ועדיין לא נושע, ונכנס בראש השנה אל רבו הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע וזעקתו בפיו, כי היום הוא 'עת פקידה' [כמו שאמרו (ר"ה יא). בר"ה נפקדה שרה רבקה רחל וחנה] ומבקש מהרבי שיושיעו, נענה לו הרה"ק, אם אכן עת פקידה הוא היום אם כן מה אתה צריך אותי... (כמי שאומר תפעל לעצמך את ישועתך), יצא משם רבי בן ציון ונכנס אל בית המדרש וגעה בבכיה נוראה במשך שעה ארוכה, ואכן פעל את הישועה וכעבור תשע חודשים נולד לו בן במזל טוב.

אף אנן נעני ונאמר, עת רצון היום לנו, אין צורך לרוץ אנה ואנה, אלא כל אחד יכול לפעול לעצמו להיפקד בדבר ישועה ורחמים, ומה עוד, שהרי כל אחד יש בכוחו היום לשדד מערכות כצדיק הדור, וכמאמרו של הרה"ק מרוזין הנזכר, אם כן איפוא זאת עשו וחיו, שפכו כמים ליבכם להאיר את ה'חשכה' כל חד וחד בדידיה, כי קרובה ישועתנו לבוא.

שמעו נא למעשה נורא שאירע לפני עשרות בשנים, בישיבתו של הגאון רבי חיים יצחק חייקין מתלמידי החפץ חיים בעקס-לע-בען שבצרפת חלה אחד התלמידים ונתגלה 'גידול' בצווארו ל"ע, מיד החישו אותו לפני רופאים מומחים וכולם כאחד אמרו שיש כאן סכנת נפשות, ואין מנוס מלנתח אותו בדחיפות כדי להסיר הגידול, אולם מאידך עצם עריכת הניתוח אף היא כרוכה בסכנת נפשות, שכן אם ינתחו יתר על המידה אפילו כחוט השערה או אם שמא תזוז הסכין במשהו יש חשש מיתה בדבר, והבהילו את הבחור לרופא מומחה היושב בפאריז, ואף הוא הסכים שמוכרחים לנתחו להצילו, אבל גם הוא חשש לקחת את האחריות על עצמו. באותו הזמן התגורר הרה"ק רבי איציק'ל מפשעווארסק זי"ע בפאריז והלכו לדרוש בעצתו לדעת כדת מה לעשות, והנה זה מעשה היה כג' שבועות לאחר חנוכה, אמר להם הרה"ק עדיין שמורים עימי פתילות מימי החנוכה העבר עלינו לטובה, קחו פתילות אלו, יניחם הבחור על אותו המקום ויסתגר בבית ג' ימים ובל יצא חוצה (ומי יעמוד בסוד קדושים), מלאו את דבריו, לאחר מכן שב הבחור אל הרופא, וזה ערך לו 'צילום' וראה שהנה סר ה'נגע' לגמרי ואין זכר למה שהיה, ויצא בהתפעלות ושאל מי הוא הרופא הלזה שעשה את הניתוח, הרי הוא ממש יחיד מומחה בתחומו שהוריד את כל מה שהיה צריך להוציא בדיוק נמרץ לא פחות ולא יותר...

איתנו' (במדבר ז פד), ובהמשך נאמר (פסוק פח) 'זאת חנוכה המזבח אחרי המשח אותנו', ודייק הרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע (הובא בליקוטי יהודה נשא עמ' ס) משינוי הלשונות, שבתחילה נאמר 'ביום המשח אותנו, ולהלן כתיב 'אחרי המשח אותנו', שבא הכתוב לומר, כי אין די בקבלת האורות הגדולות 'ביום חנוכה המזבח' ותו לא, אלא העיקר הוא להמשיך את השפעות הקדושות 'אחרי המשח אותנו' - גם בעבור החג, שישארו אצלו לאורך ימים ל.

ביותר הדברים אמורים לעניין חנוכה, שכל תכליתו להאיר את 'חשכת' הימים הבעל"טל, וכמו

זה, ולפני ה' ישפוך שיחוי' לבקש מעומק הלב ובהשתפכות הנפש שיזכה לצאת מכל המיצרים בגשמיים וברוחניות^כ, כי ביום הזה אשר הבורא מריק עלינו רב שפע מכל טוב אין לנו אלא לקיים בנפשנו 'הרחב פיך ואמלאהו' לבקש מבעל הרחמים ובוודאי ימלא משאלותינו לטובה^{כט}.

זאת חנוכה אחרי המשח אותנו - להמשיך הארות הימים לכל השנה

בתיב בפרשת חנוכה המזבח, בה קוראים בתורה ב'זאת חנוכה', 'זאת חנוכה המזבח ביום המשח

ואכן, לעשות מופתים כאלו עם הפתילות לאחר חנוכה זקוקים אנו לכוחו הגדול של איש האלוקים רבי איציק'ל, אך עתה חנוכה היום, וכל אחד יכול לשדד מערכות הטבע, וכדבריו של הרה"ק מרוז"ן שאפילו איש פשוט הוא כצדיק הדור.

כז. הנה מבקשים אנו בתפילת נעילה ביוה"כ 'פתח לנו שער בעת נעילת שער', וידוע להקשות בלשון פתח לנו שער, והרי השערים פתוחים הם עדיין אלא שעומדים לנעול אותם, ומן הראוי יותר לומר 'אל תנעל'... אלא שעיקר הבקשה היא, פתח לנו שער כלומר שתפתח את השער שבנו - שערי הלב, כי ודאי ששערי שמים פתוחים אך הלב אטום וסתום, ועל כך אנו זועקים רבש"ע פתח שערי הלב בכדי שנבין ונשכיל לבקש בעד הנפש חנינה, כי אם לא עכשיו אימתי. ולענייננו יאמר, כי הרבה יש לשפוך שיח בכדי שנדע לנצל את היום הגדול והקדוש הזה לטוב לנו כל השנה.

כח. פעם נכנס הרה"ק רבי ישראל מרוז"ן זי"ע בזאת חנוכה לבית המדרש, ומצא את החסידים משחקים ב'דריידעל' כמנהג ישראל תורה, נענה ואמר להם 'וואס מ'שפילט חנוכה - קען מען נאך פאר-שפילן, אבער וואס מ'שפילט זאת חנוכה - קען מען נישט פאר-שפילן...' (מה שמרוויחים בימי חנוכה, שכידוע אפשר להרויח כסף במשחק זה אפשר עוד להפסיד, שבמשחק הבא יכול להפסיד כל מה שהרוויח במשחק זה, אבל מה שירוויח בזאת חנוכה יתקיים אצלו לעולם).

כט. כה אמר הרה"ק ה'בית אהרן' זי"ע בימי החנוכה ('חנוכה' ד"ה עוד אמר) צריך האדם להאמין, שבאמירת תהלים אפשר לצאת מכל השטותים ומכל המיצרים ומכל השינויים שיש לאדם - ובזה יוכל עמוד נגד מחשבות הייאוש שמכניס בו היצר.

ל. חותנו של הגאון רבי שלמה אייגער זצ"ל (בנו של גאון ישראל רבי עקיבא אייגער זצוק"ל) השאיר אחריו צוואה בה כתב כי הנכד הראשון מיוצאי חלציו שייקרא על שמו לאחר מותו, יזכה בסך מאה אלף רובל מתוך 'הירושה' שהותיר אחריו. ותיכף לאחר פטירתו נולד בן לגר"ש זצ"ל ונקרא שמו בישראל כשם הנפטר, אלא שלדאבון לב לא האריך התינוק ימים ונסתלק לבית עולמו, וכעבור זמן מה נולד בן לגר"ש וגם הוא נקרא על שם זקנו. ונתעורר דין ודברים אודות אותו סכום עצום למי הוא שייך, רבי שלמה טען כי הכסף שייך לו על פי דין, היות ובנו היה הראשון שקם על שם המת, והאב יורש את בנו, לעומתו טען גיסו, שכוונת הנפטר בצוואתו הייתה להעניק את המתנה לילד שישא את שמו לאורך ימים, וממילא אינו עובר לבן המת כי אם לבני החי. ונתעצמו בטענות ובדברים ומשלא הגיעו לעמק השווה הלכו לדון בדין תורה אצל הגאון הנודע בעל ה'חמדת שלמה', לאחר ששמע את טענות הצדדים אמר להם שברצונו להתיישב בדבר כמה ימים, ולבסוף הוציא את פסק דינו כי מי שאינו בר קיימא לא חשוב כ'זולד', והכסף יפול בחלקו של התינוק החי (ולא הסכים הגר"ש לקבל את הדברים, ואמר לו החמדת שלמה שבכוונה תחילה המתין ולא אמר את הדין מאחר שרצה לקבל תחילה חוות דעתו של הגרעק"א).

ולדין ייאמר, כי השפעות ואורות החנוכה הינם שווים פי כמה וכמה מאותם מאה אלף רובל... אך אם לא יקבע אותם אצלו שיהיו 'בר קיימא' - אין בהם שום תכלית, ויפרחו כלעומת שבאו...

לא. פעם ציווה הרה"ק רבי אשר מסטאלין זי"ע לומר בזאת חנוכה, 'הדרן עלך מסכת חנוכה והדרך עלן מסכת חנוכה' כלומר זכינו לקיים ולסיים את מצוות חז"ל בחנוכה, ולכן תפילתנו 'הדרך עלן' היינו שיחזור האור וישפיע

באר הפרשה - פרשת מקץ - זאת חנוכה

ציצית שהרי 'לילה לאו זמן ציצית הוא', ומה שייך לומר שגר חנוכה משמאל ובעל הבית בטלית מצוייצת. ומתריך בזה"ל, אבל נראה כי ע"י מצות נר חנוכה נשאר הארה להפתח כמו מזוזה, להיות רשימו בפתח הבית בכל השנה י"י, עכ"ל. וכלומר, שכשם שכל בית צריך שתהא מזוזה בפתחו 'לשמירה' כך צריך שיהא בו 'רושם' נר חנוכה לכל השנה, ובוה מבואר דברי הגמ' שבעה"ב עם טלית מצוייצת, כי אכן אין הכוונה לזמן ההדלקה אלא למשך כל השנה כולה, שכשיצא מביתו (גם באמצע ימות הקיץ) יהא 'נר חנוכה' משמאל ומזוזה מימין והוא עצמו בטלית ביניהם. ומלבד דבריו כי נר חנוכה משפיע מקדושתו על הבית לכל השנה ומועיל לשמירה כמו מזוזה, נכלל בזה כי על האדם לקחת השפעות מנר חנוכה לכל השנה, ושלא יחזור להרגליו ולדרכיו לאחר חנוכה כאילו לא היה כלום לה.

שדייק הגה"ק מקאז'גלוב זי"ע (ארץ צבי מועדים עמ' קע) מעצם שם 'חנוכה' שאינו אלא רק התחלה, וכדרך בני אדם הנכנסים לבית חדש ועושים 'חנוכת הבית', כי ודאי אין תכלית הכניסה אל הבית בשביל חגיגת חנוכת הבית... אלא העיקר הוא הישיבה בבית לאורך ימים ושנים, אלא ששמחים ב'מזמור שיר חנוכת הבית' כי הוא ההתחלה, כך גם ימי החנוכה לא ניתנו רק לשעתם, אלא 'חנוכה נותן בה בכל השנה' לב.

ובמו שהוכיח הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (תרל"ד ליל א) מהא דאיתא בגמ' (שבת כב). לגרסת השאלות וישלח סי' כו) שצריך להניח נר חנוכה בפתח הבית משמאל 'כדי שתהא נר חנוכה משמאל ומזוזה בימין, ובעל הבית בטלית מצוייצת ביניהן לב', ולכאורה יש להקשות שהרי באותו זמן שמדליק נר חנוכה אין נוהג מצות

ויאיר עלינו (ויתפרש 'הדרן' מלשון חזרה, וכדאשכחן בש"ס טובא עירובין נב. ועוד 'הדרי ביי'), שיהיו ניכרים עלינו האורות בכל ימות השנה (בית אהרן דף מה: ד"ה לזאת חנוכה).

וכך ביאר הרה"ק ה'לב שמחה' זי"ע בלשון התפילה (ברכות יז.) 'שתעמידנו בקרן אורה', שנרמז בזה לאותו זמן שאנו זוכים להיות 'בקרן אורה' על ידי נרות חנוכה המאירים את החשכה, שבקשתנו היא 'שתעמידנו' - שנזכה לעמוד באותה קרן אורה לאורך ימים, ליעול ולא ליפוק...

ועוד בזה, כי הנה קיי"ל בדיני תערובות איסור והיתר, שאם האיסור הוא 'מעמיד' (וכגון אם נתן חלב בעור קיבת בהמה טריפה בכדי שיהיה גבינה, וה'קיבה' היא 'מעמידה' את החלב) אזי אפילו אם יש אלף כנגדו בהיתר - לא בטיל ונשאר באיסורו (שו"ע יו"ד סי' פז סי"א ובהג"ה), ולפי זה יש לבאר שאנו מבקשים שתעמידנו בקרן אורה, ר"ל, שקרן אור החנוכה יחדור עמוק עמוק לתוכנו עד שהוא יהא בבחינת 'מעמיד', וממילא 'לא יבטל' גם בחלוף ימי החנוכה...

וגם זה נרמז במנהג ה'דריידע"ל', אשר האדם מסובב מעט וממשיך ה'דריידע"ל' להסתובב הרבה מאליו, כך צריך האדם 'לסובב' עצמו בימי החנוכה, ועל ידי זה 'יסתובב' הרבה כל השנה...

לב. כדברים הללו כתב גם הרה"ק ה'שם משמאל' זי"ע (תר"פ ליל ג) ודייק מלשון הגמ' (שבת כא:): 'קבעום ועשאוים ימים טובים בהלל והודאה', וכלשונו 'נראה מלשון קבעום שהאורות שישאיר משיגים בחנוכה יש להם קביעות ואינם מסתלקים אחר החנוכה', ומבאר טעם הדבר, כי בשבת ויו"ט יש איסור מלאכה, וממילא כששבים ל'ימי המעשה' הרי אין נמצאים באותו מקום שהגיעה אליו הארת הקדושה, ומה שאין כן חנוכה שאינו אסור במלאכה, וגם כעבור ימי החנוכה אנו עדיין באותו מקום ובאותו מצב, ובנקל יותר ניתן להשאיר את הארת החנוכה גם לאחריה.

עפי"ז פירשו, שבדייקא לא תקנו חז"ל איסור מלאכה בימי החנוכה - בכדי שלא יצטרכו לעשות 'הבדלה' במוצאי חנוכה... אלא אור החנוכה ימשיך 'ללוות' אותנו בכל 'לילות טבת הארוכים' ובימי החורף והקיץ עד לחנוכה תשפ"ד... **לג.** הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע היה אומר, כי מזוזה חנוכה טלית ר"ת 'מחט', כי זהו הזמן בו יהודי צריך לפתוח פתח בעצמו כחודו של מחט, והקב"ה פותח בימים אלו פתחים הרבה כפתחו של אולם...

לד. 'מעשה רב' הוי אצל הרה"ק רבי שלמה מקארלין זי"ע, כאשר בשנה אחת עמדה המנורה סמוך מאד לכותל, והשחירו הנרות את הכותל, לאחר חנוכה ביקשו בני הבית לנקות את הכותל, אך הרה"ק מקארלין לא נתנם לנקות, באמרו שעדיפא ליה להשאיר את הרושם של הנרות לכל השנה כולה.

ולדין ייאמר, לא באנו לומר שיש צורך דייקא ללכלך הקירות ולהשאיר רושם בכותלי הבית, אלא העיקר שיעשה רושם עמוק בקירות הלב...

לה. בדרך צחות רמזו עפ"י דברי הגמרא (ב"ק נה:). הרואה טי"ת בחלום סימן יפה לו, כי זה האיש אשר אינו מסתפק בח' ימי החנוכה, אלא ממשיך גם ל'יום התשיעי' ממחרת החג, אכן סימן יפה לו, ובפרט אם כה 'נדלק' באש

והחכם עיניו בראשולו לאגור בקרבו ב'ימי השובע' את כל ההתעוררות העצומה שהיתה מנת חלקן בימי החנוכה ואת כל כוחות הקדושה, ומהם ישאב כוחות וחיוזוק זמנים טובא גם 'בימות הרעב', על ידי שיקבל על עצמו קבלות טובות שבהם 'יקשור' את החג בעבותים^ל, ואין הכוונה לקבלות גדולות, כי אם לקבלות קטנות דייקא^ל שיוכל לעמוד בהם, ובוה יתמשך עליו הקדושה והניסים והנפלאות גם כעבור ימי החג^{לט}.

הקודש של נר חנוכה עד שגם ב'חלום' רואה אות טי"ת ודאי וודאי שסימן יפה לו... ועוד אפשר לבאר שבאו חז"ל להורות לנו, שגם רק ה'חלום' והרצון להמשיך ליום התשיעי אף הוא לסימן יפה ייחשב, כי גדול מעלת כח הרצון עד מאוד.

לו. ידוע המאמר בשם הרה"ק מרוז'ין זי"ע לרמז בכתוב בקהלת (ב יג) 'וראיתי אני שיתרון החכמה מן הסכלות כיתרון האור מן החושך', במשל להולך ביער עבות וימש חושך סביבותיו ואינו יודע אנה ילך, והנה לפתע רואה אש מרחוק המאירה סביבותיה, החכם משקיף ובודק באותם רגעים היכן היא 'דרך המלך' שעל ידה יצא מן הסכר, ומנצל את האור למצוא דרכו, אך הכסיל אינו משתמש באור אלא יושב בחיבוק ידיים ונהנה מהרגעים העוברים עליו באורה עד שנכבית האש, והרי הוא נשאר בדד במעמקי היער בתוך עובי האפילה. על דרך זה, כאשר אנו זוכים לימי האורה בחנוכה, החכם מנצל את האור לראות היאך 'הלך לאור ה'" גם בשאר ימות השנה...

ובזה ביארו הא דקיי"ל (שו"ע תרעג ס"א ובהג"ה) 'כל השמנים כשרים לנר חנוכה וכו'', ומיהו שמן זית מצוה מן המובחר, שהנה שמן זית רומז לחכמה (וכדאיתא במנחות פה: 'מתוך שרגילין בשמן זית חכמה מצויה בהן'), ובאו בזה לעורר אותנו להיות 'חכם הרואה את הנולד' - כל ימי השנה הבעל"ט, ולדעת היאך להמשיך מהחנוכה לכל השנה.

ואילו הרה"ק מטאהש זי"ע ביאר המעלה בשמן זית, שמטבעו הוא שמשאיר רושם במקום שנמצא, והאצבעות הממששות בנר ובפתילה למען יאחו בה האור יפה הרי הם נדבקות זה לזה מחמת השמן שנדבק בהם, ומרמז לנו שצריך להשאיר רישומא קדושה מחנוכה לכל השנה, ושחנוכה 'תידבק' לימים שלאחריה...

כעין זה הגידו חסידי קמאי במנהג חצר הקודש קארלין לשנות בזאת חנוכה מין משקה העשוי מכוהל וצוקע"ר (סוכר) ושאר מיני תבלין, ונקרא בשם 'פּמֶשׁ' (פאמש), והוא ר"ת של 'פדעהו מרדת שחת' (איוב לג כד), ויש בזה לרמז שכשם שה'משקה' הזה מדביק ידי הנוגעים בו, כך עלינו להידבק בחנוכה, אחזתיו ולא ארפנו...

עוד רמזו בהא דאיתא בשו"ע (סי' תרע"ז ס"ד) 'הנותר ביום השמיני מן השמן הצריך לשיעור הדלקה עושה לו מדורה ושורפו בפני עצמו', ללמד שנוות שמונת ימי החנוכה עליהם להאיר גם לאחר החנוכה, ומהם עושה מדורה... לז. פעם שאל הרה"ק רבי אהרל"ע מקאזניץ זי"ע את חברת מרעיו ובתוכם רבי אברומצ'ע שטערן ז"ל, איזה חייט תופר בחינם. אחד השיב, שהתופר בגד לעצמו הרי הוא תופר בחינם, והשני ענה לעומתו שהתופר בגד לבנו אינו עובד בעבור שכרו. עד ששאל הרה"ק את רבי אברומצ'ע ונתיירא לענות, ואמר כשם ש'מורה מוריניו' שאל, כך יענה 'מורה מוריניו'. ויען הרה"ק ואמר - החייט שאינו קושר לבסוף את חוטי התפירה הוא התופר בחינם, וכל עמלו אך לשווא, כי ללא הקשר האחרון כל החוטים נפרמים ומתקלקל כל הבגד. וביאר כוונתו לכל מועדים וזמנים אשר נתן לנו הבורא, ורבים אשר יעבדו כדת וכנכון בבוא הזמנים הנשגבים, אך אינם משכילים לשמר עבודתם, בקבלות טובות וכיו"ב.

לח. ומרומז במנהג ה'דריידעל' (סביבון) שהוא מסתובב על 'שפיץ' קטן מלמטה, וע"ז מסתובב הכל, כך על גבי קבלה קטנה זו 'תסתובב' כל השנה...

וכן אומרים משם הרה"ק ר' משה לייב מסאסוב זי"ע, לרמז בפך אחד של שמן, דאע"פ שהוא דבר קטן ונראה כאינו חשוב אפ"ה דייקא מזה נמשך נס חנוכה, ללמדנו מעלת 'דבר קטן'.

ובעלי הרמז רמזו במצות נר חנוכה ש'זמנה' כל עוד שלא כלה רגל מן השוק, והיינו לכחצי שעה, ללמד שאם אתה נמצא ב'שמאל' וב'פתח ביתו מבחוץ' תקבל על עצמך למשך חצי שעה (ולא יותר)... וכמוכן שכל אחד ואחד לפי עניינו ומצבו.

לט. אגב אורחא, איתא בשו"ע (סי' תרע"ז ס"ד) 'הנותר ביום השמיני מן השמן הצריך לשיעור הדלקה עושה לו מדורה ושורפו בפני עצמו', והיו צדיקים מפליגים בסגולת מנהג 'שריפת הפתילות', וכמו שכתב ב'סידור רבי שבת' בשם המקובלים בזה"ל, ולאחר שדולק ליל שמיני יקח כל הפתילות יחדיו וידליקם עם השמן זית הנשאר בפכים הקטנים. וסגולתו להינצל מהריגת דם בעזר ה', עכ"ל. ורמז לדבר כי מ"ד הנרות (עם השמשים) עולה כמניין 'דם',

האנשים, כי נודע מה שאמרו רז"ל 'ה' צלך' (תהלים קבא ה), שכל מה שהאדם מתנהג, כך ממשיך על עצמו מהש"ת. משא"כ האנשים שאין ביניהם אהבה גמורה, אעפ"י שגם שנאה אין ביניהם, מ"מ כיון שכל אחד אינו חושב רק עניני עצמו ואינו נותן לב לטובת חברו, כך הש"י אינו חושב ח"ו בטובתם. ולכן בכל עת צרה שיש ח"ו על האדם טוב לו שיתחבר באהבה גמורה עם ריע אחד או יותר... ובוזה יגרום שכביכול יפנה עצמו מכל עסקיו ולא יחשוב רק בטובתו, וינצל מכל רע. עכ"ל.

אִתָּא בנמרא (שבת לז:) שלאחר שיצא רשב"י מן המערה 'אמר הואיל ואיתרחיש ניסא איזיל אתקין מילתא', וביאר ה'בן יהודע' מה ענין זה לזה, 'ונראה לי בס"ד, דידוע דאמרו רז"ל אם אדם עושים לו נס מנכין לו מזכויותיו, אך יש צדיקים שיעשה להם כמה ניסים ואינו מנכה להם כלום אלא עושה עמהם הנסים בתורת צדקה, ותלוי בדבר אחד, שאם אותו צדיק אוהב לעשות חסד חנם עם הבריות, שעושה להם טובה שאין לו הנאה ממנו, אז מדה כנגד מדה יעשה לו הקב"ה נסים בתורת צדקה ומתנת חנם שאין מנכה לו מזכויותיו כלום, ועל כן רצה רשב"י לתקן מילתא להיטיב עם הבריות, מאחר שנעשה לו נס במערה ורצה שלא ינכו לו מזכויותיו כלום (עבור הנס הגדול שנעשה עמו), ומהאי טעמא 'סיהר את עיר טבריה עשה אותה נקיה', כי במעשה זה לא היה לו שום הנאה מאחר שאינו כהן, וגם לא היה גר שם, ומעתה ינהגו עמו מן השמים ג"כ במידה כנגד מידה - בהנהגת חסד ורחמים מבלי

יתן לכם רחמים - המרחם על הבריות מרחמים עליו מן השמים

בפרשתן (מג יד), 'וא-ל-ש-ד-י יתן לכם רחמים לפני האיש', ולכאורה קשה מהו יתן לכם, והיה צ"ל יתן עליכם רחמים וכדומה, שהרי כוונת הדברים שה' יתן בלב האיש שירחם עליהם, ולא שהם ירחמו. ומבאר הגה"ק רבי שלמה קלוגער זי"ע (אמרי שפר בפרשתן) כי בראות יעקב אבינו שבניו זקוקים עתה לרחמי שמים מרובים, שהרי זה 'האיש' נוהג אתם ביד קשה - שמעון איננו ואף את בנימין עומדים הם לקחת ומי יודע מה יעלה בגורלו, ומה יעלה בגורל כל הבנים הנחשדים כמרגלים... מה עשה, ידע שהקב"ה מתנהג עם בני האדם ב'מידה כנגד מידה', וכן אמרו חז"ל (שבת קנא:) 'כל המרחם על הבריות מרחמים עליו מן השמים', על כן בירכס 'וא-ל-ש-ד-י יתן לכם רחמים - שיגלגל לפניכם שתרחמו על הבריות, לפני האיש' - קודם שתגיעו אל האיש (ויתבאר תיבת 'לפני האיש' כמי שאומר 'קודם'), וממילא בבואכם לפני האיש יתן לו ה' רחמים לרחם עליכם.

וכך כתב הערבי נחל' (בפרשתן דרוש א' ד"ה ואמנם) בשם 'האלשיך' הקדוש, עצה טובה למי שזקוק לישועה, וז"ל, וכן הוא בפרטות באנשים פרטיים, אם יתחברו ב' אנשים באהבה אמתית בלב שלם שכל אחד ייטיב להשני, ויהיה כ"ב האהבה ביניהם עד שכל אחד מהם לא יחשוב טובת עצמו, רק ישים כל מגמותיו אל טובת ותועלת חברו, אזי ממשיכים הנהגה זו על עצמם מהש"י, שכביכול יפנה מכל עסקיו ויחשוב רק להיטיב לאלו

ובכלל דבריו להינצל מכל שפיכות דמים, ושלא יצטרכו עמך בית ישראל אפילו ל'בדיקת דם', אלא נזכה לבריות גופא ונהורא מעליא בלי שום צרה ועקתא. וכך היה אומר הרה"ק ה'בית אהרן' זי"ע בעת שריפת הפתילות ס'זאל פארברענט ווערן די גאנצע שלעכט'ס פון אידישע קינדער' - שישרף כל הרע מבני ישראל, 'רע' ברוחניות ו'רע' בגשמיות... מ. ב'דברי שמואל' ביאר בלשון הכתוב בפרשתן (מב כז) 'ויפתח האחד את שקו וכו' וירא את כספו והנה הוא בפי אמתחתו', בזה"ל, יש בזה רמז, שאם יהודי פותח את ידו ושקו לפזר לצדקה, אזי ימצא את צרור כספו בשקו, הקב"ה ישלם לו כל טוב. עכ"ל.

מא. ומבאר שם שלכן הוכרח יוסף הצדיק לפתור חלומותיהם של שר המשקים והאופים - כי באמת אינו מובן מה לו להתערב בחלומותיהם של גויים וזרים, אלא, שיוסף הצדיק הבין בקדושתו שלא יוכל לצאת מבור בית האסורים אם לא ייטיב לאחרים, ובוזה יעורר על עצמו מידת ההטבה מן השמים.

עובדא ידענא על שני אברכים חשובים ויקרים מעי"ת אלעד יצ"ו שיש להם קביעות ללמוד ספרי חסידות בחברותא, אחד מהם עברו עליו שמונה שנים מיום נישואיו ועדיין לא נושע, ואילו השני זכה בבנות הרבה אך התאוה תמיד גם לבן זכר, והנה לפני כמה שנים בפרשת מקץ הגיעו בסדר לימודם לדברי הערבי נחל' הללו, וקיבלו על עצמם להסמיק 'הלכה למעשה', וראה זה פלא, בצום גדליה שלאחריו הכניסו שניהם את הבנים שנולדו להם בביתו של אברהם אבינו.

וביאר הרה"ק רבי בונים מפרשיסחא זי"ע (חדות שמחה אות ז בפרשתן), והוסיף שמצוה לפרסם תירוץ זה, דהנה הדרך הנכונה להשקיש מחלוקת ומריבה בין שני אנשים - שכל אחד יאמר שהצדק בל עמו^מ, ויחפש מעלות טובות אצל זולתו ובוזה תשקוט המריבה, ואל תאמר שנצרך לזה 'אור האבוקה' - למצוא ברעהו איזה מעלה טובה, לא כן, כי לכל אחד יש מעלות טובות שאין אצל אחרים, ולאידך גיסא יבדוק במעשי עצמו למצוא בהם איזה חסרון, וכאשר תהא ידיעה זו ברורה אצלו, ממילא כבר ישלים עם רעהו ויפייס את בעל מחלוקתו, בראותו כי הלה חשוב יותר ממנו עשרת מונים, ובוזה יקל עליו להשפיל כבודו ולבקש מחילתו וסליחתו.

וזהו אומרו לאחיו זאת עשו וחיו - הביטו נא והתבוננו שאת האלוקים אני ירא, ואחר שתחשיבו אותי לא יהיה בניני עוד מצה ומריבה, והיינו ויעשו כן - שהחלו להתבונן במעלתו ולאידך בחסרונו, וזה גרם להם להכיר ולהתוודות על מכירת יוסף, וכמו שאמרו (פסוק כא) 'אבל אשמים אנחנו על אחינו' שמצאו בעצמם חסרון, וזו היתה תחילת דרכם להחזיר את השלום ביניהם.

לנכות משכרו וזכויותיו. ומדבריו למדנו כיצד ביד האדם לזכות ש'א-ל חנון ורחום' יתן לו מתנת חינם (שהוא מהותה של מידת 'חנון') אף אם אינו הגון ואינו כדאי, והוא ע"י שיעשה טובות לאחרים שאין לו הנאה מהם, אזי יתעורר עליו משמיא בדרך מדה כנגד מידה רצון להשפיע עליו מתנת חינם^{מב}.

שנראה מעלת חברנו - ובוזה ישכין שלום

בפרשתן (מב יח-כ), 'זאת עשו וחיו את האלוקים אני ירא, אם כנים אתם אחיכם אחד יאסר בבית משמרכם ואתם לכו הביאו שבר רעבון בתיכם, ואת אחיכם הקטן תביאו אלי ויאמנו דבריכם ולא תמותו ויעשו כן', וצריך ביאור מהו זאת עשו וחיו - את הא' אני ירא, מאי יש להם לעשות היות והוא ירא ה', ועוד, מאי 'ויעשו כן', הלא עדיין לא עשו - שעדיין לא הביאו את בנימין לארץ מצרים, ושפי הוי ליה לומר שקיבלו על עצמם לעשות כן, ולא שכבר עשו (ובשלמא אם היה כתוב 'ויעש כן' בלשון יחיד היינו מפרשים דקאי על יוסף שעשה כן - שאסר את שמעון לעיניהם, אבל 'ויעשו' בלשון רבים נראה דקאי על השבטים).

מב. פעם נכנסה אשה שבורת לב אל הגרש"ז אויערבאך, ותינתה בפניו על צערה הגדול כי זה עידן ועידנים שלא זכו עדיין לזש"ק, יואיל נא הרב לברכם 'בברכת התורה' שיזכו לזש"ק בקרוב... השיב לה הגרש"ז א' במעין גערה, וכי הקב"ה חייב לכם מאומה, וכי הקב"ה חייב לכם מאומה. הודו לו זמרו לו על חייכם המסורים בידו ועל נשמותיכם שנתן בקרבכם, בבריאות גו"נ, ומה לכם כי תלינו עליו. פנתה לצאת מן החדר בפחי נפש, חזר הגרש"ז א' ואמר לה, שמעו נא היטב את דברי אשר אומר לכם, אכן אמת הדבר שאין הקב"ה מחויב לכם מאומה, אמנם אם גם אתם תנהגו בהנהגה שאינכם מחויבים, ינהג ה' בכם 'מידה כנגד מידה' ואף הוא יגמלכם טובות למרות שאינו מחויב עשות עמכם...

ואכן החלה להיות 'מתנדבת' בביה"ח 'שערי צדק' שבירושלים, ולתקופת השנה נולד לה בת בשעטומ"צ (ידועים לן עוד כמה עובדות ששמע עובדא זאת באה אליהם, ועשו כמותם מי בנדבת 'כליה', ועוד כיו"ב, וכולם נושעו תיכף ומיד. שמעתי מפי הרב א"י לייזרזאן ז"ל ב"א של הגרש"ז א').

מג. וזה כלל גדול, בעל לב טוב' תמיד רואה את ה'טוב' אצל זולתו ובכל עניין שכנגד עיניו, לעומתו מי שאינו בעל לב טוב, מוצא תמיד חסרונות ומומים באחרים, ובכל עת ושעה הוא מלא על אחרים טרוניות טענות ומענות... על כן במקום לנסות 'לתקן את העולם' טוב לו שיחפש את השורש פורה ראש ולענה שבקרבו, ואז תשקוט מרידותו, וייטב לו ולאחרים...

ורמזו לה בפרשתן בחלומו של פרעה (מא ב-ד) דכתיב 'והנה מן היאור עולות שבע פרות יפות מראה ובריאות בשר ותרעינה באחו, והנה שבע פרות אחרות עולות אחריהן מן היאור רעות מראה ודקות בשר ותעמודנה אצל הפרות על שפת היאור, ותאכלנה הפרות רעות המראה ודקות הבשר את שבע הפרות יפות המראה והבריאות', וצריך לבאר מדוע הפרות הרעות לא אכלו מה'אחו' כדרך שעשו הפרות הטובות, אלא כי מי שהוא בגדר ה'פרות הרעות' אינו מחפש להיטיב מצבו אלא תמיד מתאונן על הצלחת אחרים... ולא נח ולא נרגע עד ש'אוכל' אותם... לעומתו מי שהוא 'טוב' אוכל בעצמו וגם נותן לאחרים לאכול (חי, ונותן לאחרים לחיות).

באר הפרשה - פרשת מקץ - זאת הנוכה

יה"ר שנוכה להרבק בקדושת הימים, ויושפע עלינו את בוראנו נאמנה, ובקרוב נזכה לאורו הבהיר של שפע ברכה והרווחה לכל ימות השנה לעבוד משיח צדקנו^{מד} אבי"ר.

מד. כדברי ה'ספורנו' בפרשתן (מא יד) וז"ל. 'ויריצוהו מן הבור'. כדרך כל תשועת ה' שנעשית כמו רגע כאמרו (ישעיה נא א) כי קרובה ישועתי לבא... וכך היה ענין מצרים כאמרו (שמות יב לט) 'כי גורשו ממצרים' - כאמרם ז"ל שלא הספיק בצקן של אבותינו להחמיץ. וכן אמר לעשות לעתיד כאמרו (מלאכי ג א) 'ופתאום יבא אל היכלו האדון.